

Thema: **Nieuwe arrangementen**

MO / Winter 2011/12
Nummer 231
Jaargang 30

samenlevingsopbouw

Wim Hafkamp

Samen-redzaam met kleinschalige aanpak

Beschouwing // // // //

Actief burgerschap in
buurthuis nieuwe stijl

Onderzoek // // // // // //

Jongeren en groen,
geen gekke combinatie

Thema: **Nieuwe arrangementen**

Interview

Samen-redzaam met klienschalige aanpak

Wim Hafkamp, wetenschappelijk directeur NICIS, gaat in op het leven na de verzorgingsstaat. Hij pleit voor kleinschalige initiatieven en gedegen wetenschappelijk onderzoek.

18

Beschouwing

Buurthulp, missing link?

Zijn buurthulpprojecten, laagdrempelige hulp op buurt- en wijkniveau, de missing link in de participatiemaatschappij?

36

Beschrijving

Tuinman in de wijk

De stadstuinman (m/v) legt op kleine schaal verbindingen tussen bewoners en organisaties en tussen fysieke en sociale doelen in de wijk.

24

En verder

Column, Coöperatie heeft de toekomst **23** De verkokering voorbij, wijksamenwerking door Brabantse praktijkogen **32** Buurthuis nieuwe stijl, met toekomst voor actief burgerschap en opbouwwerk **36** MBO bindt buurt en bedrijf **40**

Colofon

Redactie Henk Krijnen (hoofdredactie), Kitty van den Hoek, Chris Veldhuysen

Eindredactie Coby van Geffen

Medewerkers aan dit nummer Nada de Groot, Sami Inal, Catrinus Egas, Frans van der Heijden, Rini Biemans, Anita Peters, Ralf Embrechts, Anita Hendrikse, Koj Koning, Maartje de Kruif, Mieke van de Sanden, Desiré van Veldhoven., Margreet Broens, Kamieke van de Riet, Stefanie Lap, Teun Hofmeijer

Foto omslag Angelo Goedemondt

Basislay-out Vadding / Len Blonk

DTP John Struiken, **Druk** Stimio, Tiel

Uitgever MOVISIE, Utrecht

Distributie Hexspoor, Boxtel

Abonnementenadministratie

Telefoon: 0411-622683 E-mail: mosamenlevingsopbouw@movisie.nl, ISSN:0920-2187

Jaarabonnement: €49,-. Extra abonnement: €39,-. Losse nummers: €12,50 (excl. portokosten) bestellen op de website. Opzeggen schriftelijk voor 1-12-2011 bij Abonnementenadministratie mo/samenlevingsopbouw, Antwoordnummer 16524, 5280 WJ Boxtel

Redactie mo/samenlevingsopbouw

Catharijnesingel 47, 3511 GC Utrecht,
Telefoon: (030) 789 2015, Fax: (030) 789 2111,
E-mail: mosamenlevingsopbouw@movisie.nl,
Website: www.movisie.nl/mosamenlevingsopbouw

mo/samenlevingsopbouw verschijnt viermaal per jaar.
Kopijsluitingsdatum volgende nummer:
15 april 2012.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Onderzoek

Jongeren en groen, geen gekke combinatie

Jongeren waarderen groen en natuur op hangplekken en speelplaatsen. Het potentieel van stedelijk groen kan beter benut, blijkt uit MOVISIE-onderzoek.

04

Nieuwe arrangementen

Somberheid lijkt soms troef in de wereld van wijkontwikkelaars en opbouwwerkers. Gezien de bezuinigingen die momenteel hun beslag krijgen, is dat niet geheel onbegrijpelijk. In de coulissen echter is een grote verandering gaande.

Op velerlei plekken ontstaan nieuwe wijkgebonden initiatieven – veelsoortig en lichtvoetig van aard. Niet makkelijk onder één noemer te brengen – maar ze zijn er wel. En ze veranderen het beeld ingrijpend.

De zoektocht naar meer verantwoordelijkheid voor burgers, naar een andere balans tussen burgers en overheid, begint zijn vruchten af te werpen. De innovaties die van de grond komen, doen er steeds meer toe. In dit nummer een bescheiden staalkaart van die veelbelovende vernieuwingen.

Wim Hafkamp - wetenschappelijk directeur van het Nicis, het landelijk kennisinstituut voor stedelijke vernieuwing – benadrukt: "Om de gewenste omslag in de wijkaanpak te bereiken, heb je een kleinere schaal, 'best persons' en sociaal ondernemerschap nodig."

Er moet nog veel (praktijkgebonden) onderzoek naar die nieuwe initiatieven gedaan worden. We weten nog weinig over de voorwaarden die nodig zijn, niet alleen om ze laten opbloeien, maar ook om ze continuïteit en stevigheid te geven. Ook moeten we nog beter snappen welke bestuurlijke en professionele facilitering is geboden.

Dat kleinschaligheid een belangrijke voorwaarde is, staat buiten kijf. Dat geeft burgers de kans om initiatief te nemen en directe resultaten in de leefomgeving te boeken – zonder gehinderd te worden door allerlei bureaucratische ballast. Kortom: voldoende redenen voor optimisme!

Analyse

Bezoek aan mijn burens

Analyse van de factoren die van positieve en negatieve invloed waren op de resultaten van het gelijknamige project in Dongen.

08

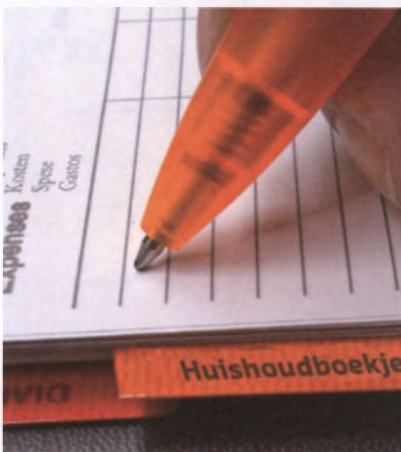

Beschrijving

Huishoudboekje brengt uitsluiting in beeld

Uitkeringsgerechtigden brengen zowel hun financiële als sociale situatie in beeld en maken zelf een minima-effectrapportage.

12

En verder

Agenda 16 en 45 Boeken 46 Column 48

Jongeren en groen, geen gekke combinatie

Recreatieplek in het Westerpark, Amsterdam

Investeren in stedelijk groen loont. Ook voor jongeren. Jongeren vinden groen en natuur op hangplekken en speelplaatsen belangrijk. Groen geeft sfeer, is belangrijk voor de gezondheid en helpt jongeren om tot rust te komen. Het potentieel van stedelijk groen kan echter nog veel beter benut worden, zo blijkt uit onderzoek.

Tekst

Nada de Groot

Fotografie

Mara Verduin

Bij de aanpak van hangjongeren of het tegengaan van overgewicht onder jongeren denk je misschien niet zo snel aan investeren in stedelijk groen. Toch is dat geen gek idee. Al langer is de heilzame werking van groen op volwassenen en kinderen bekend. Zo blijkt uit onderzoek dat bewoners van groene buurten minder gezondheidsklachten hebben en minder stres ervaren. Ook is bekend dat groen de sociale cohesie in buurten kan versterken en dat kinderen meer buiten spelen in groene wijken. Gelden die voordelen van groen ook voor jongeren in de stad? Daar is eigenlijk niet zoveel over bekend. Om zicht te krijgen op de mogelijke voordelen van stedelijk groen voor jongeren onderzochten we die plekken in de stad waar groen en jongeren samenkomen: groene jongerenontmoetingsplekken. Het groen op deze plekken vatten we breed op: van lommerrijke parken tot enkele decoratieve bloembakken. We observeerden veertien plekken en interviewden er 45 jongeren tussen de twaalf en twintig jaar. Hoe gebruiken en waarderen ze deze plekken en wat is volgens hen de toegevoegde waarde van het groen?

Tweede huiskamer

De eerste conclusie is dat ontmoetingsplekken in de openbare ruimte van groot belang zijn voor jongeren, nog even afgezien van het groen. Zeker voor jongeren die thuis niet zoveel ruimte hebben; voor hen is de buitenruimte soms een tweede huiskamer. Jongeren komen er om elkaar te ontmoeten, te ontspannen, te sporten of gewoon te hangen. Er ontstaan nieuwe vriendschappen en liefdes,

kortstondige flirts en contacten met buurtgenoten. Jongerenontmoetingsplekken zijn er in verschillende soorten en maten. Er zijn officiële jongeren ontmoetingsplekken (JOP's) die speciaal zijn ingericht met zit- of hangmeubilair. Er zijn officiële sportplekken zoals de Cruyffcourts. Maar er zijn ook veel zelfbenoemde ontmoetingsplekken, zoals hangplekken op pleintjes, plantsoenen, parken en speeltuintjes die 's avonds door jongeren worden geconfisqueerd. De specifieke gebruikersgroep en activiteiten verschillen natuurlijk van plek tot plek. Maar alle plekken hebben gemeen dat ze vrij toegankelijk en laagdrempelig zijn. Jongeren kunnen elkaar in relatieve vrijheid, zonder verplichtingen en al te veel bemoeienis van volwassenen, ontmoeten. "Je kunt er je eigen ding doen. Je hoeft geen drankjes of eten te bestellen, je kunt komen wanneer je wilt en net zo lang blijven als je wil", vertelt een meisje van zestien.

Sfeer

De affiniteit van jongeren met groen bleek groter dan we hadden gedacht. Voor de meeste jongeren heeft het groen een duidelijke toegevoegde waarde. Bij de hangplekken, speelplaatsen en sportveldjes in woonwijken is dat vooral decoratief van aard. De plantsoentjes rondom de hangplek geven 'sfeer en gezelligheid'. De bomen en bloembakken rondom de speelplek, maken de plek 'kleurig en minder saai' en het uitzicht op water met treurwilgen is 'gewoon mooi om naar te kijken', aldus een aantal respondenten. Een stad die alleen maar uit stenen bestaat, lijkt de jongeren niets. Dat

Onderzoek (vervolg)

zou maar kaal en leeg zijn. De aanwezigheid van groen bepaalt dus mede hoe mooi of aantrekkelijk jongeren een plek vinden.

Beschutting

Groen heeft ook een functionele waarde. Zo troffen we op een snikhete zomerdag een groepje jongens die dankbaar verkoeling zochten in de schaduw van bomen. Op een regenachtige herfstdag fungeren diezelfde bomen als 'een soort paraplu tegen de regen', vertellen ze.

Groen fungeert niet alleen als goede beschutting tegen de elementen, maar ook tegen omwonenden of ongewenste pottenkijkers. Hand in hand lopen met een nieuwe liefde, hangen met vrienden of een jointje roken doen jongeren niet zo graag onder het toezien van de hele buurt. Het groen kan precies de juiste privacy bieden.

Groen geeft rust

Veel jongeren beschrijven dat groen een rustgevend effect op ze heeft. Dit is vooral op plekken waar het groen in grotere hoeveelheden aanwezig is, zoals in parken. Jongeren zoeken deze plekken bewust op om de hectiek van de stad of hun leven te ontvluchten. Een jongen die in een park op het gras ligt vertelt: 'Ik ben hier om te 'zennen', om te genieten van de natuur en om stress kwijt te raken.' De rust en de privacy van het groen lenen zich ook goed om ongestoord te kunnen praten of na te denken. Een jongen vertelt: "Ik ga soms in m'n eentje naar het park als ik over iets moet nadenken. Bijvoorbeeld over belangrijke keuzes voor m'n toekomst." Meisjes zoeken groene ontmoetingsplekken vaak op om rustig te kunnen praten. Een meisje vertelt: "Hier hebben we een ander soort gesprekken dan thuis. Zij [haar vriendin] had bijvoorbeeld ruzie met haar ouders, dus dan gaan we hier zitten en kunnen we daar rustig over praten."

Dit gaat nog niet goed

Niet al het groen heeft een positieve uitwerking. Slecht onderhouden groen kan averechts werken. Een trapveldje met gaten en hobbels zorgt voor voetbالبlessures, weten de jongeren. Een hangplek die overwoekerd is met planten kan verworden tot een soort niemandsland. Zo'n plek mijden veel jongeren liever. Maar het kan ook bepaalde rare types aantrekken, voor overlast zorgen en ongewenst gedrag in de hand werken.

Beschut aan het water

Jammer is ook dat niet alle jongeren evenveel gebruik maken van de voordelen van goed groen. Dat geldt vooral voor de rustgevende werking van groen. Sommige jongeren hebben een kleine actieradius waardoor ze nauwelijks de woonwijk uitkomen. En in woonwijken vind je vaak wel wat decoratief en functioneel groen, maar geen parken met rustgevend groen. Daardoor profiteren zij minder van de rustgevende werking van groen. Ten slotte is het opvallend dat groen in woonwijken nauwelijks wordt gebruikt om in te spelen of te bewegen. Daar leent het zich ook niet voor: het is vooral 'kijkgroen'. Een gemiste kans

Potentieel benutten

Het potentieel van groene jongerenontmoetingsplaatsen is groot, maar kan beter benut worden. Zeker nu groen

onder druk staat van stedelijke verdichting en bezuinigingen. In de eerste plaats is het cruciaal om te blijven investeren in kwalitatief groen en het onderhoud daarvan. Slecht onderhouden groen werkt averechts. Ook moet worden nagedacht over de toegankelijkheid van groen. Hoe kunnen alle jongeren profiteren van groen? Hoe kan je parken en groen op een hoger schaalniveau ontsluiten voor jongeren met een kleine actieradius? Denk bijvoorbeeld aan jeugdriendelijke toegangsroutes en activiteiten in parken. Ook kan meer worden gedaan met het groen in woonwijken. Creëer niet alleen kijkgroen maar ook gebruiksgroen. Stimuleer tactiel gebruik voor een sterkere groenbeleving en fysiek gebruik voor meer lichaamsbeweging. En misschien nog wel het belangrijkste: wees creatief en betrek jongeren bij het vormgeven van groen. Ze kunnen uitstekend vertellen over hun wensen en hebben vernieuwende ideeën over de aanleg van groene ontmoetingsplekken. /

De publicatie 'Chillen in het groen. De waarde van groen op jongerenontmoetingsplekken onderzocht', is te downloaden op www.movisie.nl

Links

- www.groenendestad.nl
- http://www.movisie.nl/128338/def/home/groen_en_sociaal/
- <http://edepot.wur.nl/157568>
- <http://www.nme.nl/content/jongeren-aanspreken-met-nieuw-boekje-nme>

Lees meer:

Maas, J. (2009). Vitamin G: Green environments - healthy environments. (Dissertatie, Universiteit van Utrecht). Utrecht: NIVEL. <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2009-0122-200330/UUindex.html>

Vreke, J., I.E. Salverda & F. Langers, Alterra (2010). Niet bij rood alleen: buurtgroen en sociale cohesie. Wageningen: Alterra.

Karsten, L. (2002). Oases in het beton. Aandachtspunten voor jeugdriendelijke openbare ruimte. Assen: Koninklijke van Gorcum.

RMNO (2004). Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden. Deel 1 van een tweeluik: Verkenning van de stand der wetenschap. Den Haag: Gezondheidsraad en Raad voor Ruimtelijk, Milieu en Natuuronderzoek

Nada de Groot is medewerker van MOVISIE

De waarde die jongeren toekennen aan groen

WAARDE GROEN	Hangplek	Speelplek	Sportplek	Groene recreatieplek	Kiss&greet
Decoratie en sfeer	X	X	X	X	X
Herkenningspunt	X	X	X	X	X
Functioneel	X			X	X
Gevoel van vrijheid				X	
Rust & ontspanning				X	
Gezondheid & milieu				X	

In het onderzoek worden vijf verschillende typen ontmoetingsplekken onderscheiden. Aan grote groene recreatieplekken, zoals parken, worden de meeste waarden toegekend.

Bezoek aan mijn burens

Balans van een project

Tekst

Sami Inal

Fotografie

Sami Inal

Na een huisbezoek in oktober was er voor de deelnemers 's avonds een diner met Turkse gerechten

Burenrelaties tussen Nederlandse en Turkse gezinnen verbeteren, dat was de inzet van het project 'Bezoek aan mijn burens' in Dongen. De auteur gaat in dit artikel in op de factoren die van positieve en negatieve invloed waren op het verloop en de resultaten van het project

Het afgelopen jaar is in Dongen het project 'Bezoek aan mijn burens' ontwikkeld en uitgevoerd. In het project hebben vijftien Nederlandse en vijftien Turkse gezinnen uit verschillende straten in Dongen elkaar in oktober bezocht. Om de gezinnen te matchen is de 'Inductieve methode van gezin naar gezin' toegepast. Met deze methode, die uit vier fasen bestaat, gaat de agogisch medewerker met een innovatief idee naar de bewoner toe en voert vanuit de eigen beleving van de bewoner een gesprek (zie kader pagina 11). Het project is afgerond met een symposium voor maatschappelijke organisaties om de projectresultaten te evalueren.

De 'Inductieve methode van gezin naar gezin' is in 1984 ontstaan vanuit de praktijk van de buurt Voorstad Centrum in Deventer. Toen was mijn vraag of deze methode te zijner tijd theoretisch geïnterpreteerd zou kunnen worden. Nu, bijna drie decennia later, is deze vraag nog steeds actueel. De methode kan een bijdrage leveren aan het succesvol bij elkaar brengen van mensen van diverse afkomst, zeker als organisaties, meer dan nu het geval is, de noodzaak inzien van het verbeteren van burensrelaties. De methode kan bovendien nuttig zijn bij de opzet en uitvoering van kwalitatief onderzoek. Voor uitgebreide informatie over de methode kan de lezer contact met mij opnemen. In dit artikel zal ik me beperken tot de factoren die van positieve en negatieve invloed waren op de resultaten van het project.

Positieve invloeden

Van positieve invloed op de projectresultaten was de betrokkenheid van zowel het bestuur van het Turks Cultureel Centrum (TCC) als van gemeente en, later in het project, welzijnsorganisaties en wijkraden. Daarnaast was de kleine projectgroep een voordeel. De projectgroep bewaakte het verloop van het project en beoordeelde de projectresultaten. Deze twee taken konden effectief worden uitgevoerd omdat de projectgroep alleen bestond uit vertegenwoordigers van het TCC-bestuur, de stichting Richting (welzijnsorganisatie), de gemeente en twee wijkraden (West 2 en Oud Dongen). De projectgroep was bewust klein gehouden omdat een kleine projectgroep:

- niet complex en mede daarom transparant is;
- voor vrijwilligers meer vertrouwen schept en voldoende prikkels geeft;
- een goede afstemming is voor de

De gemeente Dongen telt ruim 25 duizend inwoners onder wie 1700 (7 procent) van Turkse afkomst. Met subsidie van de provincie Noord-Brabant en in nauwe betrokkenheid met de gemeente Dongen hebben het Turks Cultureel Centrum (TCC) en TUNE Consultancy (adviesbureau voor intercultureel beleid, onderzoek en ontwikkeling) in de periode januari -november 2011 het project 'Bezoek aan mijn burens' ontwikkeld en uitgevoerd.

Analyse (vervolg)

betrokken partijen. Kernactiviteit van het project was het bezoek van de uitvoerend projectleider aan de gezinnen (bij hen thuis of elders). Van de in totaal 846 projecturen zijn er 470 aan de gesprekken besteed! De contacten met de Nederlandse gezinnen begonnen meestal via een netwerk van Nederlandse en Turkse sleutelfiguren. Bij de werving van de Turkse gezinnen was het Turks Cultureel Centrum een belangrijk startpunt. Daarnaast werd de betrokkenheid van het TCC-bestuur, ondanks zijn lage organisatiegraad, in de loop van de projectuitvoering steeds groter. Bij deze paradox (betrokkenheid ondanks lage organisatiegraad) zijn er twee punten in willekeurige volgorde te vermelden. In de eerste plaats is er een praktische cursus gegeven voor de vier leden van het dagelijks bestuur (vrijwilligersgroep). Dankzij deze cursus heeft de vrijwilligersgroep enigszins inzicht gekregen in de projectontwikkeling en -uitvoering. In de tweede plaats moet de nauwe betrokkenheid van de gemeente Dongen worden genoemd, die een belangrijke stimulans was voor het verloop van het project.

In huidige opvattingen over de buurt staat de relatie tussen overheid en bewoner centraal, terwijl aan het belang van de relatie tussen maatschappelijke organisaties voorbij wordt gegaan. Dit is duidelijk te zien in de praktijk van Dongen. Bij de totstandkoming van het project speelde de gemeente een centrale rol, terwijl deze naar mijn mening bij de betrokken welzijnsorganisatie en wijkraden had moeten liggen. Deze raakten pas na verloop van tijd enthousiast voor het project. Deze situatie heeft twee dingen tot gevolg. Om te beginnen wordt daardoor de integratie van de Turkse gemeenschap helaas alleen bevorderd door de gemeente. Bovendien is tijdens de uitvoering van het project de betrokkenheid van de welzijnsorganisatie en wijkraden ter discussie gesteld. De welzijnsorganisatie stichting Richting

en de wijkraden West 2 en Oud Dongen kwamen pas later in beeld, en speelden geen actieve rol bij de werving en selectie van de dertig gezinnen. Als leden van de projectgroep werden ze na afloop van het project pas productief: de stichting Richting heeft het initiatief genomen om samen met het Turks Cultureel Centrum, de moskee en drie wijkraden een vervolgpriject te ontwikkelen.

Negatieve invloeden

Van negatieve invloed op de projectresultaten was vooral het gebrek aan communicatie tussen de betreffende instanties. Daarnaast speelde ook de onwilligheid van fondsen tot cofinanciering, het geringe contact met Turkse vrouwen en het gebrek aan aandacht van de media een rol.

Het project 'Bezoek aan mijn burens' in Dongen is een initiatief van het TCC en werd zonder enig contact met de welzijnsorganisatie, wijkraden en moskee ontwikkeld omdat er geen structurele overlegvormen tussen deze organisaties bestonden. De consequenties hiervan zijn dat:

- er slechts drie deelnemende gezinnen waren vanuit de moskee, en geen enkel gezin vanuit de wijkraden;
- het TCC en de moskee, die beiden de belangen van dezelfde migrantengroep behartigen, mogelijkheden laten liggen;
- de over de leefbaarheid in de wijken bestaande informatie bij de stichting Richting, wijkraden, het TCC en de moskee niet wordt uitgewisseld;
- de projectuitvoering tijdsintensief was.

Wat de onwilligheid van fondsen tot cofinanciering betreft: de provincie Noord-Brabant heeft 385 uur (45 procent) gesubsidieerd, geen enkel fonds was verder bereid tot cofinanciering. De resterende 462 uur (55 procent) zijn uiteindelijk door mijn bedrijf TUNE Consultancy gehonoreerd in de vorm van personele inzet. Ik heb sterk de indruk dat de meeste fondsen steeds minder bereid zijn tot het verlenen van subsidie aan migrantengroepen! Een onderzoek

naar de veranderende houding van die fondsen lijkt mij dan ook zinnig. Bij de bevordering van burensrelaties kunnen vrouwen een grotere rol spelen dan hun mannen, daarover zijn velen binnen de Turkse gemeenschap het met elkaar eens. Ze zijn echter niet georganiseerd. Het huidige pand van het TCC verkeert in een slechte staat en heeft daarom voor hen geen geschikte ruimte. Daarnaast is er geen aanbod van algemene voorzieningen. Om deze redenen hebben we met deze vrouwen bijna geen direct contact kunnen krijgen. Het eerste contact met een Turks gezin ontstond bijna altijd via de man bij het TCC. Het is daarom zinvol om zo spoedig mogelijk vorm en inhoud te geven aan het recente initiatief van de stichting Richting om een Turkse vrouwengroep te vormen. Hierbij kan het nuttig zijn aandacht te besteden aan de volgende punten:

- de steeds groter worden psychosociale problemen van vrouwen;
- kleinschalige groepen vormen van ongeveer vijftien vrouwen;
- met een innovatief idee naar vrouwen toe gaan;
- gedachte-uitwisseling tussen het bestuur van het TCC, de moskee en andere relevante organisaties.

Media-aandacht

In Deventer kreeg het project Bezoek aan mijn burens destijds grote aandacht van de landelijke en lokale pers. (Zie: het Algemeen Dagblad van 21 mei 1984 en het Deventer Dagblad van 20 mei 1984.) In Tilburg heeft het Brabants Dagblad voor hetzelfde project grote interesse getoond. (Zie: het Brabants Dagblad van 15 maart 2004.) Ten opzichte van deze twee steden was de aandacht van de pers voor het project in Dongen gering. (Zie: het Brabants Dagblad van 30 september 2011.)

Ik heb de indruk dat er bij de landelijke en lokale media steeds minder aandacht is voor maatschappelijk relevante projecten van migrantengroepen. Zo worden de misverstanden en conflicten juist versterkt.

Integratie

Uit de praktijk van het project in Dongen kunnen twee conclusies getrokken worden. Wat de leefbaarheid in de buurt betreft is er duidelijk behoefte aan een aanbod waar de stichting Richting, de wijkraden en migrantenorganisaties

met het bezoekproject een deelbijdrage aan kunnen leveren. De positieve projectresultaten bieden hiervoor belangrijke aangrijpingsmogelijkheden. Ten tweede vormt het bestuur van het Turks Cultureel Centrum een dynamische verbinding tussen de gemeente en de

Turkse migrantengroep. In navolging van Fennema en Tillie (1999) wil ik hier aangeven dat de politieke integratie van de Turkse gemeenschap in Dongen wordt bevorderd door de aanwezigheid van het Turks Cultureel Centrum. Bovendien leren de bestuursleden van deze migrantenorganisatie samenwerken met sleutelfiguren buiten hun organisatie. Ook hebben ze te maken met de gemeente als gesprekspartner, bijvoorbeeld om de belangen van hun achterban te vertegenwoordigen. Als de overheid een betrouwbare partner blijkt te zijn, zoals bij dit project, zullen de bestuursleden naast sociaal ook politiek vertrouwen krijgen. Dit politieke vertrouwen geven zij aan elkaar en aan hun leden door. Het project is dus niet alleen goed voor het onderlinge contact tussen Nederlandse en Turkse burens, maar ook voor de zelforganisatie zelf.

Inductieve methode van gezin naar gezin

De inductieve methode bestaat globaal uit vier fasen, waarbij de agogisch medewerker altijd met een bepaald innovatief idee naar de bewoner gaat en vanuit de eigen beleving van de bewoner met hem of haar een gesprek voert.

De bewoner als adviseur van de agogisch medewerker

De agogisch medewerker informeert of de bewoner zelf een idee heeft om de relatie tussen de bewoners (verder) te stimuleren.

De agogisch medewerker als adviseur van de bewoner

De agogisch medewerker geeft informatie over 'Bezoek aan mijn burens' (of over een ander innovatief idee).

Interpretatie van de agogisch medewerker

De agogisch medewerker interpreteert de reactie van de bewoner. De kern van de zaak is of de agogisch medewerker het verhaal van de bewoner goed kan interpreteren. Volgens Adriani (1993) worden sommige interculturele ontmoetingen door belangrijke sociaal-culturele verschillen vroegtijdig beëindigd.

Gezamenlijke beslissing

De agogisch medewerker neemt samen met de bewoner een beslissing over de activiteit en vraagt of de bewoner wil deelnemen.

Bij de invulling van de activiteit zijn de betekenisgeving aan 'Bezoek aan mijn burens' (of aan een door een agogisch medewerker gepresenteerde activiteit) en de daarmee samenhangende factoren van groot belang. Zo probeert de agogisch medewerker zijn eigen beleving en betekenisgeving te toetsen aan die van de bewoner, om zo tot een gezamenlijke beslissing te kunnen komen.

Het gaat er hier primair om of de agogisch medewerker de juiste interpretatie kan geven aan het verhaal van de bewoner.

De activiteit wordt door de agogisch medewerker dus niet 'van bovenaf' vastgesteld, maar 'van onderaf' en interactief, vertrekkend vanuit de beleving van de bewoner.

De bovenvermelde vier fasen zijn consequent gevolgd om de Nederlandse en Turkse gezinnen te kunnen matchen.

Geraadpleegde literatuur:

Fennema, M., & Tillie, J. (1999). Political participation and political trust in Amsterdam. JEMS, 25(4), 703-726

Drs. ir. Sami Inal, is directeur en eigenaar van TUNE Consultancy.

Hij was als uitvoerend projectleider bij het project betrokken. Voor meer informatie over het verloop van het project: email: s.inal@tuneconsultancy.nl. Zie voor uitgebreide informatie over de inductieve methode: www.tuneconsultancy.nl/publicaties

Huishoudboekje brengt uitsluiting in beeld

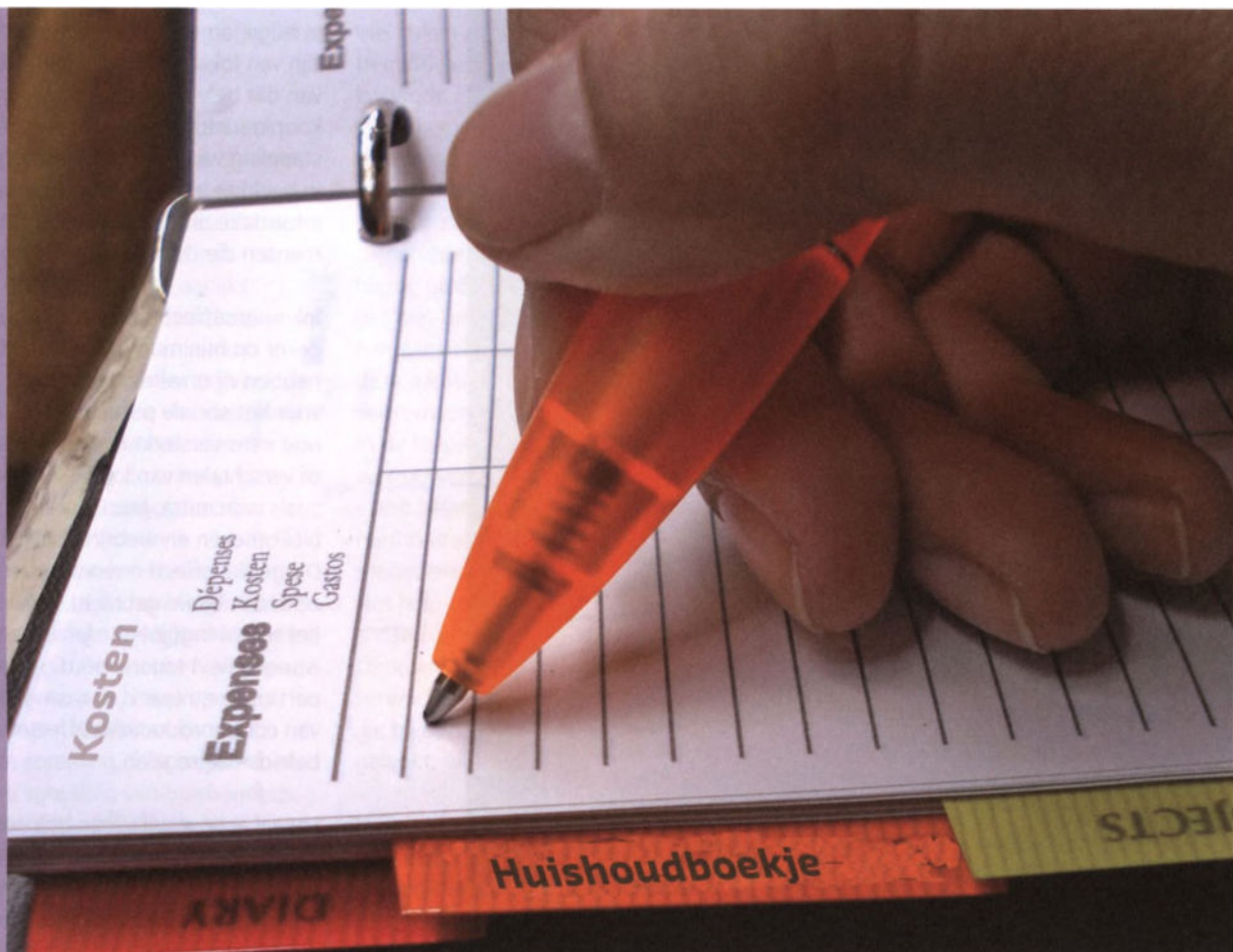
Twee cliëntennetwerken sociale zekerheid (LocSZ en LVA) gaan de komende drie jaar de stapelingseffecten van de talloze bezuinigingen en ingrepen op het sociale terrein in beeld brengen. Het gaat daarbij niet alleen om de inkomensachteruitgang, maar vooral ook om de effecten op gedrag en mogelijkheden van sociale participatie.

Tekst

Catrinus Egas

Fotografie

Stockfoto Xchnq

De snelle en ingrijpende ontwikkelingen op het sociale terrein zullen in de komende jaren grote impact hebben op met name kwetsbare groepen in de samenleving. Het gaat daarbij om de ingrijpende wijzigingen in de Wwb (in het bijzonder de huishoudenstoets); de komst van de Wet werken naar vermogen (Wwvn), met onder meer grote gevolgen voor de WSW en de Wajong; de Wet op de gemeentelijke schuldhulpverlening; en het lokale sociale beleid, in het bijzonder verschralling van de minimaregelingen. Dezelfde groepen zullen vaak ook worden getroffen door veranderingen in de Wmo en de verschralling van het lokale voorzieningenniveau als gevolg van gemeentelijke bezuinigingen. Beleidsdoelen en –effecten worden over het algemeen uitgedrukt in macrocijfers en

Clïentennetwerken sociale zekerheid

Het Landelijk overleg cliëntenraden Sociale Zekerheid (LocSZ) omvat een landelijk netwerk van enkele honderden lokale en regionale cliëntenraden. LocSZ werkt nauw samen met de Landelijke Vereniging van Arbeidsongeschikten (LVA), zowel op het terrein van cliëntenparticipatie als op inhoudelijk vlak.

‘koopkrachtplaatjes’. Daarmee wordt beleid en de impact daarvan op het dagelijks leven van mensen sterk geabstraheerd. Voor een deel is dat logisch en

Samenwerking

LocSZ en LVA werken nauw samen. Mensen met een arbeidsbeperking zijn immers steeds meer te vinden in de bijstand. Met de komst van de Wwv zullen Wajongers onder het bijstandsregime gaan vallen en hetzelfde gaat gelden voor Wsw-ers. Alle groepen krijgen met hetzelfde beleid te maken met betrekking tot arbeid en activering. De LVA omvat van oorsprong een groot landelijk netwerk van lokale spreekuren die worden gerund door vrijwilligers, overwegend mensen met een uitkering. Deze spreekuren zijn ontstaan uit lotgenotenhulp. Zowel LocSZ als LVA zijn vertegenwoordigd in de Landelijke Cliëntenraad (LCR) en in de cliëntenraden van UWV

Netwerken

Goede onderlinge communicatie en informatievoorziening tussen cliënten, hun cliëntenraden en hun vrijwillige hulpverleners, is een belangrijke voorwaarde voor effectieve cliëntenparticipatie en doelmatige advisering van cliënten en burgers in een zwakke positie. De communicatie en de informatie-voorziening moeten daarbij niet alleen inhoudelijk goed worden verzorgd, maar het vergt ook infrastructurele randvoorwaarden.

LocSZ en LVA bieden daartoe open toegankelijke netwerken van onder meer spreekuurhouders/adviseurs en cliëntenraden op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Het organiseren van deze netwerken wordt echter steeds moeilijker. Daarvoor zijn onder meer de volgende redenen aan te wijzen:

- De netwerken worden complexer omdat zij zich op brede beleidsterreinen en een complexe uitvoeringswereld richten;
- Doelgroepen hebben zich met de komst van de Wet werken naar vermogen en met een bredere benadering van 'participatie' in het lokale beleid sterk verbreed;
- Netwerken laten zich in fysieke zin nog maar zeer beperkt organiseren;
- Zowel de rijksoverheid als de gemeenten weigeren tot op heden deze netwerken te faciliteren. Nog slechts enkele provincies voorzien in subsidie voor provinciale netwerken, maar ook deze subsidies staan onder grote druk en zullen binnen enkele jaren zijn afgebouwd.

De digitale techniek, waar steeds meer mensen gebruik van maken of toegang toe hebben, biedt echter uitkomst.

terecht. Beleidsvorming vraagt immers om enige distantie en zal zeker niet afhankelijk moeten zijn van incidentvorming (hoewel het daar soms wel de schijn van heeft). Koopkrachtplaatjes brengen de praktijkeffecten al wat dichterbij, maar ook dan zijn het cijfers en geen

mensen van 'vlees en bloed'. Hoewel de koopkrachtplaatjes van het Nibud de laatste jaren al veel gedetailleerder zijn geworden, zijn ze bij lange na niet dekkend voor de inkomenseffecten die zich bij veel huishoudens voordoen. We denken dan vooral aan huishoudens die

in hoge, en toenemende mate afhankelijk zijn van lokaal minimabeleid. De effecten van dat beleid worden namelijk niet in de koopkrachtplaatjes meegenomen. Ook de stapeling van beleidseffecten zijn moeilijk in beeld te brengen zonder concrete informatie uit de dagelijkse praktijk van mensen die daardoor worden getroffen.

Inkomenseffecten staan niet op zichzelf. Zeker op minimum inkomensniveau hebben zij onvermijdelijk direct gevolgen voor het sociale participeren. Dat wordt nog eens versterkt door het wegvallen of verschrallen van lokale voorzieningen, zoals wijkcentra, buurthuizen, bibliotheken en welzijnsactiviteiten. Dergelijke effecten worden slechts zelden in beeld gebracht, terwijl deze het meest ingrijpend zijn. Bovendien is veel beleid tegenwoordig gericht op participatie, maar is er vaak geen beeld van contraproductieve effecten van veel beleidsmaatregelen.

Lokaal actieve vrijwillige hulpverleners en cliëntenraden kunnen een belangrijke rol spelen bij het verzamelen van dergelijke informatie, bij het adviseren van individuele cliënten en bij het adviseren van (lokale) overheden en uitvoerende diensten.

Huishoudgegevens

Huishoudens van verschillende samenstelling en in verschillende omstandigheden zullen worden gevraagd om:

- hun huishoudboekje in te vullen en beschikbaar te stellen;
- zich daarover en over de gevolgen van beleidsmaatregelen voor hun financiële en sociale omstandigheden te laten interviewen; en
- de medewerking gedurende drie jaren (voorjaar 2012 – voorjaar 2015) te verlenen zodat ontwikkelingen in hun situatie in beeld kunnen worden gebracht.

Voor het huishoudboekje zal standaard het huishoudboekje van het Nibud worden gebruikt. Dat biedt niet alleen een belangrijk hulpmiddel, maar draagt

ook bij tot betere vergelijkingsmogelijkheden.

Om deze illustraties meer context en betekenis te laten krijgen zal de selectie en de opbrengst worden gekoppeld aan de cijfers die het Nibud beschikbaar heeft en (aanvullend) kan leveren. Het Nibud levert standaard jaarlijks de koopkrachtplaatjes van honderd verschillende huishoudtypen en kan aanvullend de inkomenseffecten van lokale maatregelen daarin doorberekenen voor een groot aantal gemeenten. Dat betekent dat voor de selectie van gezinssituaties wordt uitgegaan van:

- een selectie uit de honderd huishoudtypen van het Nibud;
- een selectie die deels rekening houdt met waar specifieke beleidsmaatregelen grote effecten zullen hebben (wijziging bijstand, Wwnv, pgb, zorg) en deels meer algemeen illustratief kan zijn;
- een zekere spreiding door het land; en
- een zekere spreiding van huishoudens in grote steden, middelgrote gemeenten en kleine gemeenten. Dit laatste onder meer met het oog op voorspelbare verschraling van het voorzieningenniveau in kleine gemeenten.

Schuldhulpverleners

Tegenover de vraag aan beoogde huishoudens zal ook een aanbod staan van informatie, ondersteuning en/of begeleiding in enigerlei vorm en omvang. Pragmatisch wordt daarom gekozen voor een benadering van deze huishoudens via intermediairs en/of hulpverleners. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan: vrijwillige hulpverleners (lokale spreekuren, begeleiders en belastinghulpverleners vanuit de vakbeweging, Humanitas, ouderenbonden, schuldmaatje Arme Kant, budgetteringshulp, enzovoort); en professionele schuldhulpverleners.

Hierbij geldt de aanname dat deze intermediairs en hulpverleners hun diensten toch al aanbieden of daarover al afspraken hebben gemaakt, dan

wel zullen doorverwijzen naar en/of bemiddelen bij het verkrijgen van de beoogde en noodzakelijke hulp. Hierbij geldt tevens de aanname dat bij deze vorm van hulp of ondersteuning het invullen van het huishoudboekje altijd aan de orde zal zijn of zelfs vertrekpunt is van dienstverlening. Bijzondere aandacht zal hierbij gelden voor het gebruik (of juist het niet-gebruik) van lokale regelingen. Een aanvullende overweging bij deze aanvliegroute is het belang van vertrouwen van het beoogde huishouden in de hulpverlener of intermediair. Dat vertrouwen is – zo blijkt in de praktijk – een belangrijke voorwaarde om huishoudens bereid te krijgen hun medewerking te verlenen. Het hulp- of dienstverleningsaanbod is daarbij niet alleen een belangrijke stimulans, maar kan ook voorkomen dat verwachtingen van hulp of oplossingen, die bij deze huishoudens kunnen worden gewekt, worden gefrustreerd.

N.B. De hulpverlening zal waarschijnlijk gevolgen hebben voor het inkomen en de mogelijkheden en omstandigheden van de betreffende huishouding. Dat kan het beeld van de inkomens en sociale effecten van beleidsmaatregelen versluieren. Daarom zal dit in de jaarlijkse weergave worden verwerkt. Bijvoorbeeld: het gezin maakte tot 2012 maar zeer beperkt gebruik van lokale regelingen. Door de hulpverlening worden deze voorzieningen met succes wel aangevraagd. Gevolg een (aanzienlijke) toename van het gezinsinkomen ondanks een mogelijke verschraling van het gemeentelijke voorzieningenpakket. Die verschraling blijkt dan niet in het huishoudboekje. Dit kan echter in beeld worden gebracht door aanvullend aan te geven wat de situatie was geweest als deze extra voorzieningen niet waren aangevraagd en hoe de situatie zou zijn geweest als het voorzieningenpakket ongewijzigd was gebleven.

Elk deelnemend huishouden wordt tweemaal per jaar geïnterviewd; in het voorjaar en in het najaar. Dit gebeurt om

het beeld te verrijken, om tussentijdse ontwikkelingen te kunnen weergeven en om het huishoudboekje accuraat te krijgen en te houden.

In drie provincies (Friesland, Limburg en Brabant) zullen huishoudens worden benaderd en geselecteerd. De organisatie daarvan zal worden verzorgd door de cliëntenorganisaties Fries Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden (FSU), het provinciaal Limburgs knooppunt De Pijler, en de Brabantse Uitkeringsgerechtigden Samen (BUS). In elke provincie zal een selectie worden gemaakt van de vijf huishoudtypen verspreid over drie typen gemeenten. Per provincie dus 15 huishoudens, wat betekent dat van totaal 45 huishoudens gedurende drie jaar een praktijkbeeld wordt opgebouwd. Het Nibud zal zorg dragen voor de cijfermatige gegevens over de beleidsontwikkeling op minimeleid in de betreffende gemeenten.

Deelname elders in het land

De drie provincies zijn min of meer toevallig gekozen vanwege de medewerking van de drie provinciale uitkeringsgerechtigdenorganisaties en hun mogelijkheid van provinciale coördinatie. We kunnen ons voorstellen dat in andere provincies en met name in grote steden animo bestaat bij cliëntenorganisaties of –raden, maar wellicht ook bij het welzijnswerk om deel te nemen. Dergelijke initiatieven zijn welkom en we zijn graag bereid deze in te voegen in onze aanpak. /

Lees meer:

Voor meer informatie: Catrinus Egas, bureau AanZ, info@aanz.org

Catrinus Egas is zelfstandig gevestigd
opbouwwerker

Werkatelier

De alledaagse en de geplande stad

In het eerste werkatelier binnen deze reeks wordt op zoek gegaan naar het DNA van de wijk. Deelnemers krijgen verschillende onderzoeksmethoden aangereikt om de essenties van het wonen en leven van bewoners in een wijk te achterhalen: interviewtechniek, ophalen van verhalen, observatie, verbeelding (foto en film), luisteren naar de geluiden van de wijk, et cetera. In het tweede werkatelier wordt ingegaan op het maken van wijkplannen.

Wijkplannen en -visies worden meestal gezamenlijk gemaakt door bewoners, gemeente, woningcorporaties en andere partijen. Het maken van visies en plannen vraagt om een professionele aanpak. Kosten: €595,- (met annuleringskosten)

Wanneer
22 en 29 maart

Waar
Midden van het land

Meer informatie:
www.svgw.nl

Platform

Dag van de Stadslandbouw

De Dag van de Stadslandbouw is het eerste nationale podium waar in breed perspectief de kansen en knelpunten van stadslandbouw in Nederland uiteen worden gezet. Deelnemers kunnen met elkaar van gedachten wisselen over de vraag hoe de stadslandbouw kan inspelen op de behoeften van de stad.

In steeds meer Nederlandse steden vinden initiatieven plaats voor voedselproductie in de stad en de stadsrandzone.

Kan stadslandbouw de Nederlandse steden helpen met de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd? Hoe kunt u deze initiatieven in de praktijk aanpakken en waar liggen reële mogelijkheden en barrières?

Wanneer
8 maart

Waar
Van der Valk hotel- en conferentiecentrum, Almere

Meer informatie:
www.dagvande-landbouw.nl

Leergang

De wijk in beeld

Ook dit jaar biedt Platform Corpovenista de succesvolle 'Leergang Platform Corpovenista' aan. De leergang is verdeeld in een reeks van vier blokken van twee dagen. Het eerste blok is een introductie op de wijkaanpak. Er zal aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van het beleidsdebat, de geplande en de geleefde stad, de ontwikkeling in de wijken en de wijze waarop bewoners kunnen deelnemen en deel hebben aan de aanpak. Daarnaast biedt het eerste blok een werkopdracht en een uitvoering bezoek aan de Rivierenwijk in Deventer in beeld.

In het tweede blok komt de volle breedte van de wijkaanpak aan de orde, de derde sessie staat in het teken van de organisatorische kant ervan, en in het vierde staat leefstijlbenadering centraal. De leergang is bedoeld voor medewerkers van woningcorporaties die aan het platform verbonden zijn.

Wanneer
Blok 1: 11 en 12 april

Waar
Sandton IJsselhotel, Deventer

Meer informatie:
www.corpovenista

Thema: **Nieuwe arrangementen**

Er is een kentering gaande in de wereld van de wijkontwikkeling. Op allerlei plekken in het land ontkiemen nieuwe buurtgebonden initiatieven – veelsoortig en lichtvoetig. Kleinschaligheid is een typerend kenmerk. Dat schept ruimte voor vitale initiatieven van burgers. Ook vanuit de klassieke welzijnsinstellingen worden innovaties aangezwengeld. Een bescheiden maar bemoedigende inventarisatie.

Samen-redzaam met kleinschalige aanpak

Nicis bestaat 10 jaar. Hoe werkt dit kennisinstituut aan zijn doel – het verbinden van wetenschap, beleid en praktijk om steden vitaler te maken? Welke inzichten levert dat op voor de wijkaanpak? En welk vervolg geven we aan de verzorgingsstaat? Een gesprek met wetenschappelijk directeur Wim Hafkamp.

Tekst

Frans van der Heyden en
Henk Krijnen

Fotografie

Angelo Goedemondt

Wim Hafkamp is wetenschappelijk directeur van het Nicis Institute. Hij is econoom en richt zich in zijn onderzoek op stedelijke vraagstukken en duurzame ontwikkeling.

Nicis streeft naar stedelijke vernieuwing. Dat doen jullie door wetenschappelijke kennis te verbinden met de ervaring van 'practitioners' – beleidsmakers, bestuurders, professionals. Waarom wordt voor deze werkwijze gekozen? Wat levert dat op?

"Nicis heeft al vroeg aangehaakt bij een innovatieve, nog jonge benadering die erop neerkomt dat, zeker in het sociale domein, onderzoek en praktijk veel preciezer op elkaar moeten aansluiten. Het gaat om het productief maken van de wisselwerking. Met een afstandelijke, studeerkamerachtige benadering kom je er niet. En je redt het ook niet met louter sociologische studies. De projecten binnen ons onderzoeksprogramma 'Kennis voor Krachtige Steden' zijn dan ook tot stand gekomen door coalities van wetenschappers en 'practitioners'. Kies je die opzet niet, dan is de kans op resultaat veel kleiner. Eén oorzaak: wetenschappers hebben de neiging om te lang en te intensief te abstraheren, te conceptualiseren, en dan raak je toch het zicht op de werkelijkheid kwijt. Wie projecten rond bijvoorbeeld de wijkaanpak opzet, kan niet voorbijgaan aan de realiteit, de empirie die erachter zit. Van de andere kant reageren praktijkmensen vaak ongeduldig als wetenschappers zeggen: 'Dit kunnen we niet zo even beantwoorden, dat moeten

Interview (vervolg)

*Als je op het
individuele front
bezig bent, rijst de
vraag: en wat doen
we nu fysiek?*

we nader bestuderen.' Het gaat erom een gemeenschappelijke kijk te ontwikkelen: wat is de kwestie en in hoeverre vergt die onderzoek? Dat leidt tot kennisontwikkeling waar 'practitioners' zelf meteen hun voordeel mee doen, en die een directe bijdrage levert aan het beleids- en maatschappelijk debat."

Beschrijft u eens hoe dat in praktijk verloopt...

"Om tot die coalities te komen, heeft Nicis kennisplatforms georganiseerd, steeds met zo'n 25 vertegenwoordigers van steden: wethouders, directeuren van diensten, gemeentesecretarissen, maar ook professionals uit andere organisaties. Je zoekt mensen die oor en oog hebben voor wetenschap, het belang van kennis zien, die als basishouding aannemen: we kunnen er iets mee als dit onderzocht wordt. Anderzijds moet je er ook niet te veel wetenschappers bij hebben, want die gaan in no time het hele debat bepalen en elkaar zitten bestoken. We hebben rond elk thema 'lead'-partners geworven van universiteiten die het meest intensief hadden meegewerkt aan de formulering van 'Kennis voor Krachtige Steden'. Zij namen deel aan de kennisplatforms, samen met elke keer een vijftal wetenschappers van andere universiteiten die ook onderzoeksideeën hadden ingebracht. In de eerste ronde, vaak gedomineerd door vragen vanuit de praktijk, beperkten zij zich tot verduidelijkende interventies: wat leent zich wel en wat niet voor onderzoek? In de tweede ronde kwam dan de wetenschap aan het woord: wat voor soort onderzoek en welke vraagstellingen passen bij welke kwesties? Uiteindelijk loopt het dan uit op een heuse projectenveiling. Zo van: 'Hengelo wil daar wel wat aan doen, en Leeuwarden en Arnhem ook. Klopt dat? En hebben wij begrepen dat de mensen van de UvA daar een paar goede ideeën over hadden? Oké, dan zijn jullie nu een consortium.' Ik zeg altijd: het enige dat we nodig hebben is twee steden, ten minste één onderzoeker, en... een vonk. Is die er, dan maken jullie samen uit

wat voor project het wordt en hoe dat uitpakt."

Is dat tot nu toe steeds goed gegaan?

"Als de vonk er is, ligt er binnen twee of drie maanden een uitgebreid voorstel op tafel. Maar soms lukt het niet. Dan komt er een onderzoeker die zegt: 'Pff, het is nog behoorlijk lastig, kunnen we er een maand bijkrijgen?' Natuurlijk geef je die, maar meestal heb je dan te maken met een consortium waarin de partners elkaar onvoldoende vinden. Dat lukt dan ook niet in vier maanden. Het blijft voor 'practitioners' soms heel moeilijk om te snappen hoe wetenschappers in elkaar zitten – en wetenschappers hebben soms grote moeite om de (politieke) realiteit te onderkennen waarin professionals en beleidsmensen moeten werken. Toch kunnen ze veel voor elkaar betekenen. Alleen al door de ervaringsdeskundigheid aan te vullen met bestaande theoretische inzichten, kom je in de praktijk een heel eind verder. Zo ontstaat er een zinvolle samenwerking nog vóórdat er onderzoeksvragen beantwoord zijn. Niets is zo praktisch als een goede theorie, is mijn stelling. En ook uit een mopperhuwelijk kunnen goede dingen voortkomen."

Jullie focussen op twee ambities: economische dynamiek en sociale versterking. Van die twee lijkt de belangstelling steeds meer uit te gaan naar de sociale dimensie. Is dat inderdaad zo? En vanwaar die verschuiving?

"Ik moet zeggen dat de sociale problematiek mij vandaag veruit het hoogste zit. Dat komt doordat ik vanochtend uitgebreid gesproken heb met Gabriël van den Brink (UvT) over zijn werk in ons programma. Economische versterking is natuurlijk net zo goed van belang, een basisconditie om de stad vitaler te krijgen, maar dan gaat het vooral om rationele koel-klinische observaties en discussies van bestuurders en beleidseconomen. Op andere dagen ga ik daar helemaal in op. Eén ding blijft: het sociale vraagstuk is veel lastiger en

bijzonderder. Dat merken we ook in onze projecten. Zo leert een onderzoek van Hans de Bruijn dat de 'transparantie- en afrekencultuur' geen enkel vraagstuk of geschil oplost, maar hoogstens een uiting is van gebrek aan vertrouwen. En een studie van Gabriël van den Brink laat zien hoe 'best persons' in het sociale domein niet gekoesterd worden maar juist teruggewezen, onder de roep van efficiency en verantwoording. Professionalisering wordt vertaald in 'protocollisering'. Dat is wat er gebeurt als je geen antwoord hebt op de vraag: hoe moeten we verder ná de verzorgingsstaat? Want die functioneert niet meer. Voor zover er in deze postindustriële samenleving nog een te verheffen werkende klasse bestaat, kun je die niet langer bedienen in een one size fits all-model."

Kunt u nog wat nader ingaan op de noodzaak van die omslag en hoe u het vervolg op de verzorgingsstaat voor zich ziet?

"Om te beginnen moeten we toe naar kleinschaliger arrangementen, dus meer op lokaal of sectoraal niveau. De verzorgingsstaat is ernstig aan het vastlopen. Dat komt enerzijds door aanhoudende bezuinigingen en verschraling. Daardoor worden de gaten in het sociale vangnet steeds groter. Anderzijds komt het doordat de huidige verzorgingsstaat de mensen die wél van het vangnet gebruikmaken daar ook 'houdt': Met een gezondheidsstigma bijvoorbeeld (Wajong), of het berusten in

We moeten via sociaal ondernemerschap toe naar kleinschalige arrangementen

Interview (vervolg)

derdegeneratie werkloosheid van mensen. Om deze problemen tegen te gaan, zou het goed zijn als de rijksoverheid gemeenten minder dwingend voorschrijft hoe zij zogenaamd 'gedecentraliseerde' beleidstaken moeten uitvoeren. Punt twee is dat je voor die arrangementen op zoek moet naar 'sociaal ondernemerschap' – naar de 'drive', het hart, de energie bij mensen om dingen te willen doen. En dan kom je bij die 'best persons' uit, mensen die niet als functionaris, of 'geprotocolliseerde' professional een verstrekkingsprogramma uitvoeren, maar die doen wat er gedaan moet worden. Dat kunnen professionals of vrijwilligers zijn, maar het zijn altijd mensen die met enorme inzet, toewijding, met moed en liefde iets ondernemen. In een raadszaal kun je dit eigenlijk niet hardop zeggen, want daar zijn dergelijke woorden niet gepast. Maar als een overheid of publieke instantie dit type personen weet te herkennen, zou men dankbaar en succesvol gebruik kunnen maken van hun ondernemingszin. Om kleinere arrangementen te bouwen rond de mogelijkheden van mensen. Daar zijn al volop voorbeelden van. Mensen die niet langer onder een brug slapen maar door Sjef Czyzewski van de straat zijn gehaald en nu bij de supermarkt de daklozenkrant verkopen. Mensen met een handicap die via het uitzendbureau van Nicole Mak aan de slag kunnen onder het motto: 'Om een beleidsnota te schrijven heb je geen benen nodig'. Geïsoleerde mensen die in de Resto's Van Harte van Fred Beekers met anderen én met nieuwe perspectieven in contact komen. Als dat allemaal kan, als er zulke vindingrijke mensen rondlopen, dan weet je dat er nog ongelooflijk veel méér mogelijk is."

Wat is 'au fond' de maatschappelijke meerwaarde van deze door u bepleite nieuwe arrangementen?

"Dergelijke arrangementen halen mensen uit de 'hangmat' van de verzorgingsstaat en bieden ze in plaats daarvan 'samenredzaamheid'. Belangrijk is ook dat ze verweven zijn met de formele

economie. Ik was bijvoorbeeld razend enthousiast over dat project met de SS Rotterdam. Dat je als woningcorporatie zo'n schip in een verloren havengebied opknapt om uitstraling te krijgen naar je vastgoed, uit eigenbelang, maar dat daar tegelijkertijd kinderen terecht kunnen die er op school of de arbeidsmarkt (nog) niet aan te pas komen. Op zo'n cruiseschip kun je immers alle kanten uit, het biedt een enorme diversiteit aan opleidingen en banen. Helaas is het project qua kosten uit de hand gelopen en in opspraak geraakt, maar het idee was geweldig. En de SS Rotterdam wordt nu intensief gebruikt. Zo'n samenwerking tussen corporatie, school, actieve mensen in de buurt, het verweven en verbinden – dat komt in een overheidsbureaucratie met haar protocollen en een afrekencultuur niet van de grond. Om de gewenste omslag in de wijkaanpak te bereiken, heb je een kleinere schaal, 'best persons' en sociaal ondernemerschap nodig. Dit is één van de inzichten die de coalities van 'practitioners' en wetenschappers bij Nicis hebben opgeleverd."

De laatste tijd wordt in de wijkaanpak erg de nadruk gelegd op bevordering van persoonlijke mobiliteit en zelfredzaamheid. Collectieve leefbaarheidsvraagstukken worden daardoor minder belangrijk, zo op het oog.

"Toch is dat niet zo. Als je eenmaal intensief op het individuele front bezig bent, rijst hoe dan ook de vraag: en wat doen we nu 'fysiek' in de wijk, dus in het publieke, gemeenschappelijke domein? Dat leert ons bijvoorbeeld de ervaring met de wijkaanpak in Leeuwarden. Daar speelden vragen van kwaliteit van de leefomgeving, groen, sociale veiligheid naast vragen over de kwaliteit van de woningvoorraad. Het risico is dan dat je – voor je het weet – in een klassieke stadsvernieuwingsdiscussie over slopen en terugbouwen verzeilt. Ik kom dan toch weer uit op die kleinere arrangementen. Mik er eens op dat mensen met elkaar ook dingen in de woonomgeving kunnen verbeteren. Van belang is dan wel dat ze op de juiste wijze professioneel en

Het opbouwwerk is onmisbaar en keert terug, dat zie je overal

bestuurlijk worden ondersteund en gefaciliteerd. Maar de inzet en creativiteit van bewoners moeten centraal staan. Bijvoorbeeld: waarom van die kluwen zeltogende sportveldjes geen bloeiend park voor sport en recreatie gemaakt? En ga zo maar door."

De overstap van een individuele naar een collectieve wijkaanpak is ingewikkeld, schrijft u ergens. Maar wel noodzakelijk, zo interpreteren wij. Welke rol ziet u hier voor professionals in samenlevingsopbouw?

"Als ik naar die nieuwe kleinschalige arrangementen kijk, dan denk ik wel degelijk aan een opbouwwerker die door de buurt fietst, op het juiste moment het juiste ding tegen de juiste personen zegt, en daarmee iets de goede kant op laat draaien. Het opbouwwerk is onmisbaar en keert terug, dat zie je overal. Alleen: de ambachtelijkheid en professionaliteit van de jaren zestig en zeventig voldoen niet langer. De nieuwe opbouwwerker moet zich veel meer richten op het aanboren van reservoir in de samenleving, op het combineren en verbinden, het benutten van kansen. Kortom: op sociaal ondernemerschap. Daar is nog een slag te maken. Ook in ons eigen onderzoek moeten we daaraan in de toekomst meer aandacht besteden, juist in combinatie met die nieuwe wijkgerichte arrangementen die zo hard nodig zijn."

Frans van der Heyden is publicist. Henk Krijnen is hoofdredacteur van Mo/samenlevingsopbouw

Catrinus Egas

Zelfstandig gevestigd opbouwwerker, info@aanz.org

De coöperatie

heeft de toekomst!

De Verenigde Naties heeft 2012 verklaard tot het Jaar van de coöperaties. Dat komt niet uit de lucht vallen. De coöperatieve organisatievorm geldt als uitdrukking van 'zelforganisatie', 'zelfbeschikking' en 'samenwerking' en waarin 'gedeeld eigenaarschap' gestalte krijgt. Het zijn kernwaarden en uitgangspunten die de basis leggen voor modern burgerschap. Het is bovendien een reactie op een ver doorgesloten welvaartstaat met verstatelijkte sociale arrangementen, en op ongebreidelde schaalvergroting waarbij diensten en zeggenschap steeds verder van de belanghebbenden wordt georganiseerd.

De coöperatieve gedachte is niet nieuw. Aan het begin van de 20^e eeuw kende deze organisatievorm een grote bloei. Vooral boeren en handwerkslieden verenigden zich in coöperaties. Sommige daarvan werden zeer groot en sommige bestaan nog steeds, zoals zuivelbedrijven en – misschien wel de bekendste – de Rabobank. Maar tot ver in de vorige eeuw bestonden ook consumenten- of wel inkoopcoöperaties. De winkelketen Coop is daarvan nog een overblijfsel. Er zijn dan ook tal van soorten coöperaties: verbruikscoöperatie, collectieve verzekering/ dienstverlening, beheerscoöperatie en productiecoöperatie.

In het afgelopen decennium is de coöperatie als het ware herondekt. Het paste bij initiatieven van burgers en professionals op het gebied van zelfsturing, zelfbeheer en kleinschalige werkvormen.

We komen ze tegen in de gezondheidszorg, de thuiszorg, maar ook in de energiewereld en het onderwijs. Enkele voorbeelden: zorgcoöperatie Hoogeloon, coöperatieve supermarkten in kleine kernen, ouderencoöperaties op het platteland, buurtcoöperaties. Er is ruimschoots over gepubliceerd in dit blad. Andere voorbeelden zijn coöperatieve verbanden van wijkverpleegkundigen en de maatschappen van huisartsen die in de meeste gevallen werden omgezet in coöperaties.

Interessant is ook de verbinding met gemengde rollen van burgers: die van producent en die van consument, de zogenaamde prosumer. Een goed voorbeeld hiervan is de energieopwekking en het energiegebruik. Er ontstaan collectieven om windmolens te bouwen en te exploiteren voor eigen gebruik en voor verkoop. Een ander voorbeeld is het zelfbeheer van openbaar groen door bewoners, zoals in de wijk Lanxmeer in Culemborg.

Ook op het terrein van de arbeidsmarkt liggen er kansen, zeker waar grote groepen niet of nauwelijks toegang hebben tot de reguliere arbeidsmarkt. In plaats van in te zetten op trajecten met een onzeker resultaat wat plaatsing in werk betreft, zou kunnen worden ingezet op trajecten die al meteen starten met werk, dat geheel of gedeeltelijk loonvormend is. Deze benadering kan worden vormgegeven in kleine werkcoöperaties. Het initiatief kan liggen bij de gemeente, bij een groep individuele werklozen, maar ook bij het lokale opbouwwerk.

De moderne wijkontwikkeling, waar burgers als het ware hun wijk 'terugveroveren', kan eveneens baat hebben bij de coöperatieve organisatievorm. De coöperatie is geschikt voor uiteenlopende activiteiten, maar kan ook onderdak bieden aan zeer gemengde groepen bewoners, die niet alleen hun doel en inzet willen delen maar wellicht ook hun gemeenschappelijk eigendom van wijkvoorzieningen.

Kortom, de coöperatie heeft de toekomst!

Tuinman in de wijk

Tekst

Rini Biemans

Fotografie

Eva Flendrie

Tuinman Twan met kinderen aan het tekenen op het Oleanderplein (Oleanderbuurt Rotterdam)

Tussen de door ontwikkelaars geplande en door mensen geleefde stad gaapt een kloof. Een kloof tussen mensen, dus ook te dichten met een mens. Met een nieuwe stadsprofessional die op een inspirerende en verbindende manier het vacuüm tussen bewoners en instanties overbrugt: de stadstuinman.

Stedelijke ontwikkelingen worden voor een groot deel gestuurd vanuit economische motieven: de behoefte aan meer en betere woningen - en duurdere om de hogere inkomens binnen te halen en te houden - en de bereikbaarheid van centrale locaties. Wijken worden aangelegd vanuit de visie van het moment van planning, terwijl ze voor een lange periode geacht worden mee te gaan. In de loop der tijd verandert echter de bewonerssamenstelling van een (achterstands)wijk, terwijl die openbare ruimte niet wezenlijk mee verandert. Zo ontstaat een kloof tussen de fysieke omgeving en de sociaal gewenste en noodzakelijke kwaliteiten van die omgeving, tussen de geplande en de geleefde stad. Een kloof die niet van vandaag op morgen zal zijn geslecht, maar die zeker niet wordt gedicht door nog meer in te zetten op andere stenige, infrastructurele maatregelen.

Om die kloof te dichten is een nieuwe ruimtelijke ordening nodig op wijkniveau die dichter ligt bij de (menselijke) natuur. Een goede leefomgeving is opgebouwd uit verschillende ruimten: fysiek, sociaal en mentaal. Deze ruimten zijn in de stad van de vorige eeuw meer en meer gescheiden ontwikkeld en beheerd, wat heeft geleid tot een verschraving van met name de directe sociale ruimte van mensen in steden. In de beleving van de mens, de gebruiker van de openbare ruimte, is de scheiding tussen fysiek (*de stenen*), sociaal (*de interactie tussen mensen*) en mentaal (*de individuele*

ontwikkelingsruimte) niet aanwezig. Bij de mens komen alle ruimten samen en vanuit de mens ontstaan nieuwe invullingen voor die ruimte. Een goede leefomgeving in een wijk is noodzakelijk voor alle mensen, maar cruciaal voor kinderen, zwakkeren en ouderen; deze zijn voor hun ontwikkeling en gezondheid in hogere mate afhankelijk van hun directe omgeving.

Zelforganisatie

Een integrale aanpak leidt tot herstel van deze cruciale sociale ruimte voor leefbaarheid van wijken. Om dit te realiseren moeten zowel de huidige beheer- en onderhoudspraktijk als het sociale werk op een andere manier worden georganiseerd. De scheiding tussen enerzijds inrichting/ontwerp en anderzijds beheer/onderhoud is kunstmatig gegroeid en is de grootste obstructie voor een echt groene en kindvriendelijke wijk. Creatief Beheer heeft in de tien jaar van haar praktijk laten zien dat er veel meer mogelijk is als dit anders wordt georganiseerd. Niet slechts meepraten of stemmen, maar echt meedoen. Dan veranderen de mensen, hun gedrag en de omgeving. Want mensen doen graag mee en dragen een steentje bij aan de leefbaarheid van hun omgeving.

Gelukkig begint dit besef op diverse plaatsen door te dringen. Er zijn voldoende voorbeelden van steden waar bestuurders/beleidsmakers het roer deels omgooien en meer van hun beperkte middelen inzetten op het luisteren naar

Beschrijving (vervolg)

de bewoners. De tekentafel ingeruild voor de stem (en het gedrag) van de bevolking. Juist in deze tijd is zelforganisatie van mensen -die het moeten doen met minder overheid, beleid, regels en geld - nodig in hun eigen wijk. Ruimtelijke ordening versterkt met een ruimtelijke organisatie aan de basis voorziet in wat mensen echt nodig hebben en (ver)bindt.

Een veilige, sociale en groene openbare ruimte correleert bovendien positief met hogere vastgoedprijzen en betere gezondheid en welzijn voor bewoners. Mensen hebben elkaar en de (stads-)natuur nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Traditionele taken als tuinieren, klussen, handwerken en koken hebben, naast een direct gezondheidseffect, ook een sociale meerwaarde. Dit interactieve zorgen voor elkaar en de omgeving is de basis van de eigen verantwoordelijkheid en het zelforganiserend vermogen binnen gemeenschappen. Met andere woorden: sociale interactie is niet iets wat 'vanzelf' gaat, maar is direct verbonden met

de sociale en fysieke omgeving in een dynamisch samenspel van ontwikkeling en groei.

Het is niet voor niets dat juist nu de tijd rijp is voor een dergelijke integrale aanpak in de directe leefomgeving van mensen. Op alle niveaus wordt gezocht naar nieuwe wegen. Investeren in een groene veilige buitenruimte die samen met bewoners wordt ontwikkeld en beheerd is de manier om steden leefbaarder en duurzamer te maken voor de huidige en volgende generaties. Sociale innovatie is in feite het enige juiste antwoord op de huidige crisis en is ook juist mogelijk door dezelfde crisis. Leefbare prettige wijken zijn de kurken waarop een stad drijft.

De Tuinman

Creatief Beheer is inmiddels zo'n tien jaar in Rotterdam aan het 'oefenen' om de beheer- en onderhoudspraktijk op kleine schaal om te vormen en fysieke doelen te koppelen aan sociale doelen. Steeds zien we dat na aanvankelijke scepsis het draagvlak gestaag groeit en er na zo'n drie jaar steeds meer

mogelijk wordt. Wie er oog voor heeft, ziet dat er op veel plekken en door veel mensen 'geoefend' wordt. Het probleem ligt dus niet op straat, maar achter de bureaus en vergadertafels, eigenlijk bij de manier waarop we met de stad, de mensen en de verantwoordelijkheden omgaan. Juist in een tijd waarin oude systemen niet meer te betalen zijn, is het zaak tempo te maken met deze transitie naar een systeem waarin de zelforganisatie en zelfredzaamheid van gemeenschappen toeneemt. Als we hier niet in slagen, neemt de veerkracht van woongemeenschappen af en daalt ook het zelfreddend vermogen van de individuen. Hierdoor werken de bezuinigingen averechts en verliezen we het toch al wankel geloof van de bewoners. En dat zijn nu juist de mensen met wie we het moeten doen. Voor deze transitie introduceren we een nieuwe stadsprofessional: de Tuinman (m/v) en zijn praktijk, die als centrale figuur midden in de wijk staat en binnen zijn werkterrein leunt op de samenwerking met de bewoners, scholen,

Lunch in speeltuin De Regenboog (Oleanderbuurt – Rotterdam)

wijkorganisaties, wooncorporaties en overheid. Groen en kindvriendelijk is de duurzame vlag waaronder dit gebeurt. De Tuinman en zijn praktijk staan symbool voor deze 'organische ecologische' (ecosociale) aanpak, net als voorheen de architect en zijn gebouwen symbool stonden voor moderniteit.

Het spel van de Tuinman

Een aanpak waarbij de mentale, fysieke en sociale ruimte integraal worden ontwikkeld, kan alleen decentraal, organisch en lokaal (op wijkniveau) worden opgezet. Het dagelijks beheer en onderhoud is hierbij het eerste aangrijpingspunt. Vanuit deze optiek bestaat de stad in de eerste plaats uit mensen en hun interactie met elkaar en hun omgeving en pas daarna uit stenen, plannen en herinneringen. Beheer en onderhoud zijn dan geen kostenpost meer maar een investeringspunt. De ontwikkeling van de sociale ruimte in samenhang met de fysieke en de mentale ruimte leidt tot waardecreatie én kostenbesparing door de versterkte veerkracht van de gemeenschap. Door de verbinding op lokaal niveau (dicht bij de mens) tussen de fysieke, sociale en mentale ruimte terug te brengen, wordt ruimtelijke ordening een organisch proces. En dat vergt een organische planning en sturing, via een interactief groeiemodel dat uitgaat van wederkerigheid en dat stuurt op samenwerking. De Tuinman vult het vacuüm op tussen bewoners en instanties. Zijn doel is de wijk groener, leefbaarder en kindvriendelijker te maken. Zijn eerste taak ligt in beheer en onderhoud (dagelijkse interactie en natuur) van de openbare ruimte; de pleintjes, middenbermen en geveltuinen van een wijk. Deze taak impliceert een actief betrekken van de bewoners en de belanghebbende partijen in de buurt.

Inspirerend professional

De Tuinman richt zich als een nieuwe stadsprofessional op de ontwikkeling van het 'sociale groen' in een wijk. Hieronder verstaan we de 'natuurlijke'

interactie tussen mensen en de natuur als ecologisch principe. Een coördinerende en inspirerende professional in het midden die zorgt dat een wijk ieder jaar groener en kindvriendelijker wordt. En waarbij het zelforganiserend en zelfreddend vermogen van een gemeenschap toeneemt, van grootschalig naar kleinschalig... de herwaardering van de menselijke maat en de wederkerigheid.

De Tuinman maakt een stedenbouw met en voor mensen mogelijk; door met kleine stapjes samen te werken aan een gemeenschappelijk doel worden uiteindelijk grote stappen mogelijk (het verbeteren van de leefbaarheid en het omvormen van de sociale zekerheid en het zorgstelsel in Nederland).

Het belangrijkste succescriterium van ieder project is terug te voeren naar de mensen. Met name de projectleider, in dit geval de Tuinman, is van essentieel belang. Mensen maken weer het verschil. Theorie is een handvat/vertrekpunt voor beginners en eigenlijk niet meer dan dat. De meester onderscheidt zich van de leerling doordat hij zowel de theorie als de praktijk beheerst. In een effectieve wijkaanpak heb je op de centrale middenpositie meesters nodig en geen leerlingen. Een beetje een mengvorm van de rol van de arts, notaris en pastoor in vroegere tijden. Een man/vrouw met kennis, kunde en aanzien, die tegenspel biedt aan de controlerende faciliterende overheid. Een professional ook die doelstellingen verbindt en samenwerking mogelijk maakt.

In het publieke domein gaat het om het beste gemeenschappelijke resultaat, dit is het doel van het spel en dat is het spel waar de Tuinman een meester in is. Op deze manier kunnen ook nieuwe inzichten vanuit de sociologie, psychologie en gezondheidszorg getest worden in de praktijk. Dit geeft ook meteen aan dat we deze 'nieuwe meesters' moeten opleiden en dit kan het beste in de dagelijkse praktijk, met vallen en opstaan. Iedere 'val' is een leermoment en ieder 'opstaan' een doorbraak.

Nieuwe controlemechanismen worden zichtbaar. De Tuinman waakt als lokaal aanwezige 'middle man' over de verbinding met het grotere bestuurlijke of stedelijke kader, de voortgang van het spel en ondersteunt/motiveert de spelers in het veld. Het feedbackmechanisme, onze natuurlijke sociale interactie, werkt onmiddellijk. Omdat het hek rond het veld is weggehaald zullen spelers zich in eerste instantie ongemakkelijk voelen. Er is aarzeling om zelf de bal op te pakken, bang teruggefloten te worden. De Tuinman helpt ze over hun eerste schroom en remt ze af bij al te dominant egocentrisch gedrag: 'Wel overspelen die bal, vriend!' (In plaats van: Is niet mijn bal, vriend!) /

Vrijheid en planning gaan wel degelijk samen. Sterker, planning is vereist als grote groepen mensen in de grootst mogelijke vrijheid met elkaar willen leven

Rini Biemans is van origine arts. Vervolgens was hij kunstenaar en de laatste tien jaar heeft hij samen met Karin Keijzer zijn huidige praktijk als wijkontwikkelaar opgebouwd. Inmiddels lopen er in zes Rotterdamse wijken Tuinmannen (m/v) rond, en momenteel is hij druk doende een opleiding voor Tuinmannen op te zetten. Info: www.creatiefbeheer.nl; www.tuinmanindewijk.nl.

Buurthuis nieuwe stijl

met toekomst voor actief burgerschap
en opbouwwerk

In het buurthuis krijgt de toevallige, spontane ontmoeting een kans

In het buurthuis nieuwe stijl kan actief burgerschap - van belang voor de toevallige ontmoeting die de leefbaarheid en sociale samenhang bevordert - concreet gestalte krijgen. Met de inzet van vrijwilligers die zeggenschap en verantwoordelijkheid krijgen, en met een op afroep beschikbare, faciliterende professional.

Tekst:

Margreeth Broens en
Kamieke van de Riet

Fotografie

Ramon Mangold

Buurthuizen hebben het zwaar. Ze vormen een gemakkelijke prooi voor bezuinigingen. In Tilburg besloot de politiek er vijf te sluiten; in Den Haag gingen er 22 dicht. De politiek verantwoordelijken zijn opmerkelijk eensgezind: "We sluiten buurthuizen, want het gaat niet om de stenen maar om de activiteiten." Aan de hand van problemen die we in de Brabantse praktijk tegenkomen¹ laten we in dit artikel zien wat er zoal speelt. We gaan in op problemen waar buurthuizen mee kampen, geven dilemma's weer en dragen oplossingen aan. Tot slot gaan we in op het buurthuis nieuwe stijl en de bijdrage van bouwvakkers aan actief burgerschap voor het buurthuis.

Buurthuizen worstelen met een aantal problemen, zo blijkt uit ons onderzoek en onze praktijkervaring in Brabant:

- Slecht imago door eenzijdig gebruik;
- Matige conditie van het gebouw;
- Willekeur van lokaal beleid;
- Diversiteit in uitvoering: professionals en vrijwilligersbesturen;
- Verouderde bestuursstructuur en de invulling van taken.

Slecht imago

Wie aan een buurthuis denkt, ziet een biljart met voornamelijk oude mannen en kaartende mensen voor zich. Wie de moeite neemt naar binnen te gaan, ziet dat er wel degelijk ook andere activiteiten plaatsvinden. Maar het moet worden toegegeven: veel buurthuizen zijn niet

uitnodigend.

Opkrikken van het imago roept de vraag op voor wie. Is het buurthuis bedoeld voor sociale stijging van kwetsbare burgers die op eigen kracht niet verder komen? Of vervult het buurthuis een functie voor iedereen in de buurt doordat het een diversiteit aan activiteiten: sociale en culturele activiteiten, en vormen van dienstverlening biedt? In het laatste geval ontstaat naast geplande ontmoeting ook toevallige ontmoeting. Daarmee levert het buurthuis een bijdrage aan het je prettig en veilig voelen in je woonomgeving. Buurtbewoners komen er met elkaar in contact en zijn waar nodig bereid elkaar een handje te helpen. Actief burgerschap krijgt een kans.

Matige conditie

Buurthuizen verkeren, vooral in de steden, vaak in een matige staat van onderhoud. Ze zijn beleidsinhoudelijk weinig in beeld en op het onderhoud wordt gemakkelijk bezuinigd. Nieuwe multifunctionele accommodaties (mfa's) met organisaties onder één dak zijn beleidsmatig populairder. Het buurthuis wordt soms in een mfa opgenomen, soms blijft het naast een mfa bestaan en moet dan met lede ogen toezien dat de groepen vertrekken naar de nieuwe mfa. Is sluiten van – zieltogende -buurthuizen de oplossing omdat mfa's hen overbodig maken? Buurthuizen vervullen evenals mfa's meer dan één functie. Een mfa in de stad is een grootschaliger maatschappelijke voorziening dan een buurthuis en kan om die reden geen

Beschouwing (vervolg)

bijdrage aan de leefbaarheid en sociale samenhang van het gebied leveren. Het aantal inwoners is zo groot dat mensen buiten de eigen activiteiten om niets voor elkaar betekenen. Ze komen elkaar nadien niet in hun buurt tegen. De schaalgrootte van een mfa is bovendien ongeschikt om je als betrokken burger voor in te kunnen zetten. Professionals maken er de dienst uit en er worden commerciële tarieven gehanteerd.

Een buurthuis heeft de passende schaal om van betekenis te zijn voor leefbaarheid en sociale samenhang in de buurt. Dat levert betrokkenheid bij de buurt op, vrijwillige inzet voor het buurthuis, wat op zich al een bijdrage levert aan het sociaal kapitaal van de buurt. Een goed opgeknapt buurthuis is dus op meer fronten een beter alternatief dan een mfa.

Willekeur in beleid

Beleid op het terrein van buurthuizen is lokaal beleid en niet verplicht. Dit beleid is bovendien divers: op het vlak van maatschappelijk vastgoed, beheer, inhoudelijk (welzijns)beleid of op combinaties van deze drie sectoren. Als er moet worden bezuinigd, ligt het voor de hand dat op niet verplichte beleidsterreinen als buurthuizen te doen. Maar welke kansen laat een gemeente liggen door geen beleid voor buurthuizen te ontwikkelen?

De vraag is waarom een gemeente op dit moment beleid zou moeten willen ontwikkelen waaraan buurthuizen een bijdrage leveren.

- Tegengaan van segregatie. Vroeger kwam je elkaar bijvoorbeeld vanzelfsprekend tegen in de kerk: van hoog tot laag opgeleid en van oud tot jong. Maar in deze tijd waarin mensen elkaar steeds mee in eigen kring ontmoeten, kan het buurthuissegregatie tegengaan. Het sturen op ontmoeting tussen diverse groepen mensen betekent activiteiten gebundeld laten plaatsvinden op één plek, in het buurthuis.
- Bestrijden van eenzaamheid. Veel mensen, en niet alleen ouderen, voelen zich eenzaam. Laagdrempelige activiteiten in een buurthuis waar mensen zich welkom voelen, kunnen eenzaamheid verzachten en ontmoeting bevorderen. Met de overgang van delen van de AWBZ naar de Wmo wordt dit nog belangrijker.
- Slim bundelen van functies voor de instandhouding van de laatste maatschappelijke voorziening in het gebied: door schaalvergroting en daling van de bevolking trekken met de bewoners voorzieningen weg. In economisch onzekerder tijden biedt een buurthuis de kans om diensten in het gebied te behouden.

Professionals en vrijwilligersbesturen

De wijze waarop buurthuizen functioneren verschilt nogal. Vrijwilligersbesturen leveren een bijdrage aan de leefbaarheid, dan wel zijn er alleen maar voor het beschikbaar stellen van

Een buurthuis heeft de passende schaal om van betekenis te zijn voor leefbaarheid en sociale samenhang

ruimten. Professionals in dienst bij een vrijwilligersbestuur doen zich soms voor als manager van het bestuur, terwijl het gezag formeel bij het bestuur ligt. Allerlei varianten bestaan naast elkaar, ook binnen een gemeente. Moet gestreefd worden naar professionele beheerorganisaties omdat ze beter zijn dan vrijwilligersbesturen?

Het is niet bewezen in het Brabantse, noch elders in het land², dat beheer door professionals beter is dan dat door vrijwilligersbesturen. In deze tijd van actief betrokken burgerschap en een overheid op afstand past de variant van vrijwilligersbesturen. Belangrijk zijn een visie op de inhoud, het gebouw als ruimtelijke vertaling, en goede wederzijdse afspraken tussen vrijwilligersbestuur en lokale overheid over de rol van buurthuizen in het beleid. De opbrengst, inkomsten uit huur en baromzet, vloeit terug in het buurthuis om de activiteiten of het gebouw te verbeteren.

Voor het louter uitvoeren van vrijwilligerswerk onder het regime van professionals, dus zonder de bijbehorende zeggenschap, zijn vrijwilligers niet te porren. Het gaat om verantwoordelijkheid nemen gecombineerd met zeggenschap.

Verouderde bestuursstructuur

Gebrek aan aandacht voor buurthuizen heeft geleid tot verouderde bestuursstructuren. Bestuursleden blijven vaak jarenlang zitten, bang als ze zijn dat met hun vertrek het buurthuis tot sluiting is gedoemd. Ze proberen hun buurthuis overeind te houden en zijn daarbij vaak erg intern gericht. Als er voldoende binding met de buurt is, of duidelijk wordt gemaakt wat de betekenis van het buurthuis voor de buurt kan zijn, dienen zich zeker nieuwe bestuursleden aan. Zo niet, dan is het buurthuis kennelijk overbodig.

Een andere structuur en taakopvatting bieden soelaas:

- Een bestuur met een rooster van aftreden opdat nieuwe ideeën een kans krijgen en bestuursleden weten dat ze zich slechts voor een bepaalde tijd vastleggen;
- Een bestuursstructuur met werkgroepen. Het mes snijdt aan twee kanten. Het bestuur hoeft niet alle taken op zich te nemen en kan expertise vanuit de werkgroep benutten.
- Het bestuur moet de blik naar buiten keren: voor de verbinding met de buurt, de omringende publieke buitenruimte waar ook activiteiten kunnen plaatsvinden

en nog belangrijker: om de wensen van de bewoners te inventariseren. Dat kan door samen te werken met de bewonersorganisatie(s); zich ontvankelijk op te stellen voor wensen van individuele bewoners; professionals te benaderen om hun kennis over (de) buurt(bewoners).

Bijdrage opbouwwerk

Tot slot gaan we in op de functie van opbouwwerk voor buurthuizen nieuwe stijl: vrijwillige inzet, met professionele inzet op afroep. Dat blijkt ook in het Brabantse goed te werken, en is het soms al jaren de praktijk: buurthuizen met een zich dienstbaar opstellende professional en veel actieve vrijwilligers.³ Vrijwilligers kunnen veel zelf. Het opleidingsniveau is de afgelopen veertig jaar sterk gestegen. Wat kan de rol van opbouwwerkers zijn? Dat is afhankelijk van wat er aan expertise bij de vrijwilligers aanwezig is. De professional is faciliterend, op afroep, steeds op tijdelijke basis en dient als vangnet voor kwetsbare burgers en moeilijke groepen.

We noemen een aantal voorbeelden van werkzaamheden waar vrijwilligers kwaliteiten van het opbouwwerk bij nodig kunnen hebben:

- Enzaamheid signaleren en eenzamen van achter de voordeur naar het buurthuis halen;
- Analyse van lokaal beleid op raakvlakken voor buurthuizen en maatschappelijke thema's ombouwen tot nieuwe activiteiten;
- Analyse van de maatschappelijke voorzieningen in de wijk en de publieksfunctie die zij vervullen om het profiel van het buurthuis gestalte te geven en eventueel tot herschikking van functies te komen;
- Inbreng van inhoudelijke en procesmatige kennis over samenwerking en samenwerkingspartners;
- Teambuilding (nieuwe bestuursleden) gekoppeld aan beleidsontwikkeling met het oog op de toekomst;
- Hulp bieden bij het realiseren van multifunctioneel in tegenstelling tot permanent gebruik van ruimten en anderszins aanpakken van verworven rechten van bepaalde groepen.
- Nieuwe groepen en activiteiten een kans geven naast bestaande; in het bijzonder hulp bij het realiseren van inclusief beleid: activiteiten voor mensen met een beperking. Vanaf 2013 is dit nog relevanter met het overgaan van mensen met een indicatie 'extramuraal begeleiding' van de AWBZ naar de Wmo en de invoering van de Wet werken naar vermogen.

Opbouwwerkers kunnen het buurthuis nieuwe stijl gebruiken als concreet voorbeeld hoe actief burgerschap gestalte te geven. Een overheid die actief burgerschap waar wil maken, moet een spiegel voorgehouden kunnen worden door het opbouwwerk. Bewaken dat actief burgerschap verantwoordelijkheid en zeggenschap inhoudt, met afspraken:

geven en nemen. Een overheid die het lef heeft los te laten en vrijwilligers met respect mee laat doen in beleidsontwikkeling en planvorming voor buurthuizen ten dienste van leefbaarheid en sociale samenhang voor iedereen.

1 In onze publicatie 'Thuis in het buurthuis' (2012) geven we de resultaten weer van ons onderzoek onder Brabantse gemeenten (respons 70%), bespreking en verdieping op thema's met betrokkenen (gemeenten, woningcorporaties en welzijnsinstellingen, buurthuizen en opdrachtgever de provincie Noord-Brabant) en een goed bezocht debat. De publicatie is tegen portokosten (2,50) te bestellen bij Zet, CMO Brabant of te downloaden via de website van Zet www.zet-brabant.nl

2 Bouwstenen voor sociaal (2011). Bewonersbeheer van maatschappelijk vastgoed: informatieblad. Den Haag: Ministerie van BZK.

3 Succesvol bewonersbeheer in De nieuwe Jutter in Utrecht blijkt ook gebruik te maken van een professional op afroep. Debat BrabantBalie en Zet, 9 november 2011.

Opbouwwerkers kunnen het buurthuis nieuwe stijl gebruiken als concreet voorbeeld hoe actief burgerschap gestalte te geven

Margreeth Broens en Kamieke van de Riet zijn beiden adviseurs in dienst van Zet, CMO (Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling) in de provincie Noord-Brabant.

De verkokering voorbij

Wijksamenwerking door Brabantse praktijkogon

Een groep wijkprofessionals reisde langs vijf organisatievormen in Brabantse wijken. Samenwerkingsverbanden waarbij werd gezocht naar manieren om specialismen te overstijgen en de verkokering voorbij te gaan. Het werd een rondreis met vele lessen, waarvan de auteurs hoofdlijnen en enkele 'highlights' bespreken.

Tekst

Ralf Embrechts e.a.

Fotografie

Bart van Hattem

Opening van het Bodde-huis in de Kruiden- en Kleurenbuurt in Tilburg

Over wijk Samenwerking bestaan tal van onderzoeksrapporten, methodieken en succesverhalen. Een groep professionals pakte het anders aan. Futura, een samenwerkingsverband van vier Brabantse woningcorporaties, organiseerde 'een rondje professionele reflectie'. We keken naar vijf verschillende organisatievormen in Brabantse wijken, stuk voor stuk samenwerkingsverbanden. Een projectorganisatie in Helmond-Oost, een alliantie in 'krachtwijk' Doornakkers (Eindhoven), een maatschappelijke ontwikkelingsmaatschappij in de Kruiden- en Kleurenbuurt en Groenewoud (Tilburg), een wijkonderneming in De Hambaken ('s-Hertogenbosch) en een wijkpunt(onderneming) in Baardeind/Laageinde/De Hoef (Waalwijk). Tijdens onze reis door Brabant hebben we vooral eerlijke verhalen gehoord,

waarover we vervolgens ook eerlijk en open met elkaar de dialoog hebben gevoerd. We haalden er 27 praktijklessen uit. Wie alle lessen tot zich wil nemen, verwijzen we graag naar het boekje 'Koppelen en doorschakelen'. We houden het hier bij de hoofdlijnen, en halen er een aantal 'highlights' uit.

Ver- en ontkokering voorbij

Maatschappelijke dienstverlening verbeteren, daar gaat het in alle vijf organisatievormen om. En om veel meer, maar dat verschilt per wijk, en zo hoort het ook. De nieuwe organisaties ontstonden vanuit het idee dat we betere dienstverleners worden als we de verkokering voorbij gaan. Maar ook ontkokering kent z'n problemen, bijvoorbeeld stapeling van coördinatielagen.

Analyse (vervolg)

Dat geeft sturingsvraagstukken en dus energieverlies. Hoe komt dat? Ontkokering stoelt op dezelfde logica als verkokering. Achter beide concepten schuilt een geloof. Het geloof dat samenhangende en perfect afgestemde beleids- en uitvoeringsmachines mogelijk zijn. Dat is in de systeemwereld misschien zo, maar niet in de leefwereld. En op het snijvlak van die twee werken wij. We kwamen er al snel achter dat we allemaal op vergelijkbare manieren 'in de spanning staan'.

- Spanning tussen leefwereld en systeemwereld: als professional moet je continu 'dealen' met de (ongedeelde) wensen en vragen van bewoners enerzijds en de begrensde antwoorden van organisaties anderzijds.
- Spanning in het maatschappelijk middenveld: wijkprofessionals opereren in de driehoek tussen overheid, markt en burger; dit leidt tot extra trek- en duwkrachten.
- Spanning in coalities: de opgaven waar wijkprofessionals voor staan zijn doorgaans integraal van karakter en vragen dus om samenwerking; dit betekent meer complexiteit, gewoon omdat je samenwerkt.
- Spanning tussen in- en extern: als wijkprofessional moet je niet alleen extern verbinden; datgene wat je buiten tot stand brengt, moet je ook intern zien te vertalen.

Deze spanningen opheffen kunnen we niet. We kunnen ze wel productiever maken en daarmee ons werk effectiever.

Hoofdlijnen

Er bleken vier hoofdlijnen te lopen door de 27 lessen die we leerden. Eerste hoofdlijn: Wijkprofessionals leren gaandeweg om gebiedsgericht te werken. De cases maken duidelijk dat de werkvelden ook in 2011 nog door en door sectoraal zijn opgebouwd. Dat die sectorale grondstructuur ook veel voordelen kan bieden bóven integraliteit is een hoofdlijn die eruit springt. Het is zoals altijd in het professionele leven een kwestie van balans vinden. In dit geval tussen integraal en sectoraal werken.

Een tweede hoofdlijn ligt daar overheen. De systeemwereld en de leefwereld proberen elkaar op alle mogelijke manieren te vinden. Met, naast, voor en door bewoners, dat is voor veel professionals hét ideaal. En dat botst soms op institutionele grenzen. Maar die grenzen blijken best te kunnen worden aangepast, vaak ook door ze juist scherp te stellen, een (paradoxe) hoofdlijn. Het stellen en doorbreken van grenzen vergt eveneens balanceerkunst, het maken van keuzes is een kunst op zich. Organisaties die niet vanuit de leefwereld maar vanuit de systeemwereld starten, vatten kiezen op als onderdeel van een rationeel besluitvormingsproces. Voor bewoners en samenwerkende professionals volgen keuzes uit een gezamenlijk betekenisgevingsproces.

Derde hoofdlijn: beleid en tijd. Het is een behoorlijke open deur om te stellen dat 'de dingen hun tijd nodig hebben'. Dat hebben ze. De temporele dimensie loopt door alle lessen heen. Bestuurders willen (te) snel resultaten zien die 'leefwerelderwijs' onmogelijk zijn. Door langdurig contact ontstaat vertrouwen. Duurzaam present zijn en blijven inspelen op de kansen en problemen in de wijk, dat zou op termijn wel eens cruciaal kunnen zijn voor de legitimiteit van maatschappelijk ondernemers.

Laatste en belangrijkste hoofdlijn, hoe kan het anders: de relatie tussen bewoners en hun instituties. Ja, centraal graag, de bewoners... Zó versleten als zinnetje. Het kan erg verfrissend werken om vanuit handelingsperspectief te kijken naar bewoners en hun instituties. Dan zie je dat het om de relatie tussen beide gaat, om de manier waarop ze samen tot betekenissen, keuzes, inhoudelijke agenda's en acties komen. Dat ze samen wérken aan en in de civil society. Ieder naar eigen vermogen. Kwestie van civiele kracht serieus nemen. Van niet in zelfstandige naamwoorden blijven hangen. Niet vanuit instituties blijven praten in termen van 'de aanpak', 'de opgave', 'de methodiek'. Voor je het weet

is dat het onderwerp en zijn bewoners lijdende voorwerpen. Bewoners en professionals willen actie. Doe ons dus bij voorkeur inhoud met werkwoorden. Creatieve, out of the box denkende bestuurders met vertrouwen in hun professionals helpen om ervoor te zorgen dat de passende organisatievorm volgt. Dat oogt overal anders, maar de lessen erover zijn universeel.

Highlights

Perspectief omkeren

In alle praktijkcases wordt benadrukt dat de wijkbewoners van nu en de toekomst altijd het uitgangspunt van handelen zouden moeten zijn. Het zijn hún wijken, hún voorzieningen, hún vragen en behoeften. Toch slagen we er nog te weinig in om écht te starten bij bewoners en bij wat hen bezighoudt. Het gaat om het verschil tussen 'je diensten slijten' en 'dienstbaar zijn'. Onze institutionele drang naar beheersing en maakbaarheid is hardnekkig. We zijn (onbewust) bang dat mensen teveel of 'rare' dingen vragen. Dus bouwen we op voorhand beperkingen in. In schilderprojecten geven we bewoners bijvoorbeeld de keuze uit 'drie tinten rood en blauw'. Stel je voor dat iemand pimpelpears kiest. Het gevolg? Wijkprofessionals die in een spagaat zitten tussen de wensen en verwachtingen van bewoners en de regels en verantwoordingsstructuren van hun moederorganisatie. In sommige van de cases worden verwoede pogingen gedaan om

'De MOM-methode is eigenlijk heel simpel. Zorg dat je nabij bent, vertrouwen geeft en de tijd neemt, en dat gewoon aan de keukentafel. Dat werkt!'

Ralf Embrechts, MOM-manager
Tilburg

dergelijke patronen te doorbreken. Speciaal om de kloof tussen systeem- en leefwereld te overbruggen is in Tilburg de Maatschappelijke Ontwikkeling Maatschappij (MOM) gestart. De MOM is in de kern een grote, georganiseerde spiegel (in de persoon van een bevoegen kwartiermaker) die continu wordt voorgehouden aan zes Tilburgse bestuurders en hun organisaties. De MOM weerkaatst, ook ongevraagd, wat er mis gaat en waar kansen en oplossingen liggen.

Start bij maatschappelijke opgave

In een enkele case was het nog behoorlijk zoeken om de maatschappelijke opgave terug te vinden. Die bepaalt de opdracht aan het samenwerkingsverband en ieders rol. In de dagelijkse praktijk gaat het soms anders. Meestal onbewust. Soms ook bewust, bijvoorbeeld in 's-Hertogenbosch. Vooraf werd geen inhoudelijke opdracht meegegeven aan de kwartiermaker, die eind 2009 met een multidisciplinair team van wijkwerkers aan de slag ging in de Hambaken. De veronderstelling was dat de inhoudelijke opdracht werkende weg in dialoog met wijkbewoners vanzelf zou ontstaan. Een nobele intentie vanuit de 'leefwereld'-gedachte, maar

'In de systeemwereld lijkt het alsof je overal hetzelfde kunt doen. Ik noem dat Nutella-beleid. Je smeert alle structuur die eronder zit weg. Dit is Doornakkers. Met alle mensen die er wonen en werken. En dus doen we het hier zoals we het hier doen. Elders gaat het zoals dáár past.'

Koj Koning, districtsmanager
Woonbedrijf Eindhoven

anderhalf jaar later hebben de Bossche samenwerkingspartners geconcludeerd dat dit anders had gemoeten. Het primaat leggen bij de leefwereld is prima, evenals het principe van professionele autonomie. Dat heeft substantiële en goede resultaten opgeleverd voor en door de wijk. Maar het is wel van cruciaal belang gebleken om te starten bij een gezamenlijke opgave. Die bepaalt of er samengewerkt moet worden, wie dat zouden moeten doen en hoe dat het beste kan. Het gevolg in 's-Hertogenbosch? Niet alle benodigde organisaties zaten aan tafel en er waren interpretatieverschillen tussen de partners over de opgave en ieders rol. Dit leidde zeker in de beginfase tot onvoldoende loslaten door de moederorganisaties en tot concurrentiegevoelens tussen professionals. Als de maatschappelijke opdracht je startpunt is, is de vraag of je wel of niet moet samenwerken ook veel gemakkelijker te beantwoorden. Van wie is jouw organisatie afhankelijk om jouw aandeel waar te kunnen maken? Alleen als je elkaar nodig hebt om bepaalde doelen te bereiken of taken uit te voeren, ga je over sectorale grenzen heen. Anders niet.

Belang van de 'context'

Succes is contextafhankelijk. Een goed project in wijk A is niet automatisch succesvol in wijk B. Ook het opschalen van een goed werkende structuur is meestal geen goed idee. De samenwerkingsstructuur voor leefbaarheid die in de Bloemenbuurt in Helmond-Oost effectief was, wilde men kopiëren naar de hele wijk. Het leek in theorie een efficiënte oplossing. Niet in de praktijk. De samenwerkingsstructuur verloor het contact met 'de echte wereld'. Met als antwoord dat professionals zelf allerlei (informele) overlegjes gingen creëren voor de problemen die tussen wal en schip vielen. Zodat die vervolgens toch snel hun weg vonden naar de 'officiële' structuur, zoals het overlastteam. Uiteindelijk ontstond zo (gelukkig) toch weer een eigen dynamiek en structuur, passend bij de lokale situatie.

Sluit aan

Ontwerp geen nieuwe structuren en organisatievormen, zeker niet van bovenaf. Sluit aan bij wat er is! Sluit niet alleen aan bij de leefwereld van bewoners, maar ook op die van professionele netwerken in een wijk/buurt. Wie goed kijkt ziet dat er in veel gevallen al op allerlei manieren samengewerkt wordt. Start dáár en beweeg mee. Ook onze meekijkende experts wijzen erop dat in een gebied structuren 'ontstaan'. Datzelfde geldt voor werkprocessen. Het is helemaal niet moeilijk om de plekken te vinden waar al intensief en succesvol wordt samengewerkt. Gewoon een kwestie van vragen aan je 'best persons' in de wijk.

Wie vanuit het leerperspectief naar onze reis door Brabant kijkt, herkent 'de reflectiefase' uit de leercirkel. Onze 'professionele spanning' werd er productiever van. Maar... het blijft bij woorden, tenzij na deze bezinningsfase (waar je bij geweest had moeten zijn!) nagedacht wordt over welke lessen toepasbaar zijn in de eigen praktijk.

Ralf Embrechts, Maatschappelijke Ontwikkeling
Maatschappij (MOM), Tilburg, MOM-manager;

Anita Hendrikse, stichting Futura, Tilburg,
programmamanager;

Koj Koning, Woonbedrijf, Eindhoven.
districtsmanager;

Maartje de Kruijff, Woningcorporatie Zayaz, 's-
Hertogenbosch, strategisch adviseur;

Mieke van de Sanden, Wijkonderneming
Hambaken, 's-Hertogenbosch, kwartiermaker;

Desiré van Veldhoven, Buurtonderneming Vice
Versa, Roosendaal, buurtondernemer.

Buurthulp, missing link?

Buurthulpprojecten lijken naadloos in de Wmo te passen: laagdrempelige hulp op buurt- of wijkniveau als missing link in de participatiemaatschappij. Maar hoewel ze veel potentie hebben, roepen buurthulpprojecten in de praktijk ook vragen en dilemma's op. Vragen die ook voor samenlevingsopbouw relevant zijn.

Tekst

Chris Veldhuysen en Anita Peters

Fotografie

Bert Spiertz

Buurthulp houdt het midden tussen mantelzorg en georganiseerd vrijwilligerswerk

Sociale cohesie draagt bij aan leefbaarheid en veiligheid in de buurt. Niet voor niets zijn veel wijkprofessionals betrokken bij projecten die de buurtsamenhang stimuleren. Impliciet wordt er vanuit gegaan dat sociale cohesie in een buurt ook ten goede komt aan meer kwetsbare burgers en dat dit leidt tot meer informele zorg. Toch is deze relatie minder eenduidig, zoals blijkt uit onderzoek van Lilian Linders in 2010. Zij ontdekte dat informele zorg vooral bestaat uit lotgenoten die elkaar onderling steunen. Informele zorg is veelal niet zichtbaar voor bewoners en professionals die werken aan buurtsamenhang. Buurtprojecten kunnen helpen meer zicht te krijgen op de mogelijkheden in de buurt voor onderlinge hulp en dienstverlening en participatie tussen kwetsbare burgers.

Door het volgen en onderzoeken van verschillende projecten wil MOVISIE meer zicht krijgen op de achterliggende vraagstukken, dilemma's en methodische lessen van buurthulpprojecten. Immers, de mogelijkheden van buurthulp worden vergroot als deze niet afhangt van toevalligheden. Met name het vraagstuk van de vraag- en handelingsverlegenheid verdient veel aandacht

Buurthulpmethoden

Buurthulpprojecten zijn niet nieuw. Een aantal jaren geleden bracht MOVISIE, op basis van onderzoek naar lopende projecten, een handleiding uit voor het opzetten van buurtzorgprojecten: 'Bouwen aan buurtzorg'. Buurtzorg wordt gezien als een goede vertaling van waar de Wmo voor staat. Laagdrempelige hulp- en dienstverlening op buurt- of

Beschouwing (vervolg)

wijkniveau. Voor en door bewoners met en zonder beperking vanuit onderlinge betrokkenheid. Op basis van bovengenoemd onderzoek worden vijf kenmerken van buurtzorg onderscheiden. Om verwarring met de succesvolle thuiszorgorganisatie Buurtzorg Nederland te voorkomen is ervoor gekozen de term buurtzorg te veranderen in buurtthulp.

Buurthulpmethode

We spreken van buurtthulpmethoden als ze voldoen aan de volgende kenmerken:

- Laagdrempelige hulp- en dienstverlening op buurt- of wijkniveau;
- Door en voor bewoners met en zonder beperking;
- Vanuit onderlinge betrokkenheid;
- Op basis van zelforganiserend vermogen;
- Met professionele matching van vraag en aanbod.

Buurthulp houdt het midden tussen mantelzorg (persoonlijke band) en georganiseerd vrijwilligerswerk via vrijwilligersorganisaties (organisatieverband). De hulp is gericht op het stimuleren van laagdrempelige contacten in de buurt om bewoners met (tijdelijke) beperkingen te ondersteunen. Belangrijk is het zicht krijgen op de verschillende aspecten die een rol spelen bij het slagen van de match tussen vraag en aanbod van (individuele) hulpverleningsdiensten in de buurt, en op de keuze voor een werkwijze om hulpvraag en aanbod te matchen. De projecten zijn erop gericht buurtbewoners met en zonder beperking te laten deelnemen in (netwerken) in de buurt, soms als vrager, soms als aanbieder van hulp. Vaak zijn sociale professionals betrokken bij de ondersteuning en het coördineren van de onderlinge hulpverlening. Bij buurtthulpprojecten kunnen verschillende matchingsmethoden worden ingezet. Maar ook het opzetten van het initiatief, de organisatie ervan en de borging van het project vraagt om een doordachte aanpak. Methoden die regelmatig worden ingezet om burgers bij buurtthulp te betrekken zijn de Bijspringer en de ABCD-methode. Ook kan een buurtthulpproject op zichzelf als een

methode worden beschouwd. De aanpak Tijd voor Elkaar en de Burenhulpcentrale zijn daar voorbeelden van.

Beloftevool

Buurthulpprojecten passen, zo lijkt het, naadloos in de Wmo. Ze passen in de lange traditie in Nederland van lokale vrijwilligersorganisaties die hulp en ondersteuning bieden aan mensen die dat nodig hebben. Ze zijn in de doorontwikkeling van de Wmo en de aanstaande overheveling van de functiebegeleiding van de AWBZ naar de Wmo bijzonder actueel. Ze staan in zekere zin symbool voor de omslag van de verzorgingsmaatschappij naar de participatiemaatschappij in wording. Met meer nadruk dan voorheen op het aanspreken van eigen competenties en op de inzet van het eigen sociaal netwerk van gezin- en familieleden, vrienden en burens. Waar gezinnen steeds kleiner worden en familie en vrienden steeds verder weg wonen, zal uit die naaste fysieke omgeving een steeds groter deel van de onderlinge hulpverlening moeten komen. Hulp op buurt- of wijkniveau als 'missing link' van de participatiemaatschappij. Toch lijkt het aantal – succesvolle – buurtthulpprojecten beperkt, het aantal lijkt achter te blijven bij de belofte die het inhoudt. Zoals eerder gezegd, de relatie buurt, sociale cohesie en meer kwetsbare burgers is ingewikkelder dan aanvankelijk verondersteld. Het onderzoek van Lilian Linders geeft daartoe enkele aanwijzingen.

Lilian Linders plaatst op grond van haar onderzoek kanttekeningen bij veronderstellingen die aan onder andere de Wmo ten grondslag liggen. De ontwikkelaars van de wet waren bang voor te weinig aanbod van informele hulp en vonden dat de Wmo het zetje in de goede richting moest geven. Het probleem ligt echter niet zozeer aan de aanbodzijde (denk ook aan Evelien Tonkens met haar constatering van een altruïstisch overschot), eerder aan de vraagzijde. Doordat de wet sterk op de zelfredzaamheid van mensen hamert,

ontstaat juist angst voor afhankelijkheid. Sterk zijn is de norm, het gaat om eigen kracht en empowerment. De drempel om hulp te vragen wordt daardoor verhoogd, er ontstaat vraagverlegenheid. De Wmo kent verder het principe van de sterkste schouders die de zwakste dragen. Wat uit het onderzoek eerder blijkt, is een solidariteit tussen kwetsbaren onderling. Informele zorg bestaat voor een belangrijk deel uit lotgenoten die elkaar onderling steunen. Veel mensen verlenen (wel degelijk) hulp, zonder dat dit zichtbaar wordt bij wijkwerker en andere buurtgenoten, zonder dat het zichtbaar bijdraagt aan een buurt- of wij-gevoel. Mensen helpen elkaar in een-op-een-relaties, los van sociale cohesie in de buurt, en willen dat mogelijk zo houden. Er is ook behoefte aan sociale afstand in de buurt. Samenvattend: sociale cohesie vergroot het veiligheidsgevoel en de leefbaarheid, maar het helpt niet direct om kwetsbaren te bereiken. Activiteiten om sociale cohesie te bevorderen worden door veel bewoners gewaardeerd. Maar het risico bestaat dat actieve buurtbewoners nog actiever worden en degenen die – soms noodgedwongen, aan de zijkant staan, zich nog verder verwijderd voelen van de rest van de straat. Het is belangrijk dat buurtthulpprojecten zich hiervan bewust zijn en naar (methodische) mogelijkheden zoekt hiermee om te gaan.

Leefstijlen

Nu is de ene buurt de andere niet. Het succes van buurtthulpprojecten zal deels afhangen van de mate waarin ze aansluiten bij het karakter, de kenmerken en de bestaande activiteiten en infrastructuur in een wijk. Interessant in dit verband is het zoeken naar de verscheidenheid van leefstijlen in een buurt. Mensen verschillen naar inkomen, leeftijd, huishoudsamenstelling, levensfase, maar ook naar binding met elkaar en de buurt en naar hun leefstijl. De compositie van leefstijlen in een buurt kan van invloed zijn op de wijze waarop buurtthulpprojecten kunnen worden opgezet, functioneren en succesvol kunnen zijn. Het is dan ook nuttig je te

verdiepen in het begrip leefstijlen en na te denken hoe meer zicht kan worden verkregen op de diversiteit aan leefstijlen in de eigen buurt of wijk. Een bekende leefstijlindeling is het mentalitymodel van Motivaction, dat op basis van de variabelen 'status' en 'waarden' acht leefstijlen onderscheidt. Op basis van leefstijl, betrokkenheid op de buurt en de bereidheid tot inzet onderscheidt Motivaction vier burgerschapstijlen: plichtsgetrouwen, verantwoordelijken, pragmatici en buitenstaander. De veronderstelling is dat plichtsgetrouwen en verantwoordelijken het meest aanspreekbaar zijn als het gaat om betrokkenheid bij de buurt en de bereidheid tot inzet. Om pragmatici te interesseren voor maatschappelijke inzet in de buurt moet het nut voor hen zelf duidelijk zijn, het moet niet te veel tijd kosten en ook een moderne, succesvolle uitstraling is belangrijk. Een belangrijk nadeel van de leefstijlbenadering is dat – zonder onderzoek en de nodige kosten – het moeilijk is een getrouw beeld van de compositie van leefstijlen in een wijk te verkrijgen. Wel helpt de leefstijlbenadering om op individueel niveau een betere aansluiting te vinden bij wat mensen beweegt om zich al dan niet voor een buurt, of buurtthulpproject, in te zetten. Interessant is de vraag of het helpt ook meer inzicht te krijgen in vraag- en handelingsverlegenheid.

Verlegenheid

Door het monitoren en onderzoeken van (nieuwe) buurtthulpprojecten probeert MOVISIE meer zicht krijgen op hoe buurtthulpprojecten succesvol te maken. Belangrijk, en ingewikkeld, is de vraag naar meer inzicht in de werking en doorbreking van vraag- en handelingsverlegenheid. Van betrokkenen bij buurtthulpprojecten, vernomen tijdens de wervingsronde en expertmeetings, maar ook uit literatuur, horen we dat ze stuiten op het probleem van vraag- en handelingsverlegenheid. Mensen die hulp kunnen gebruiken, durven daar vaak niet om te vragen (vraagverlegenheid). En mensen die hulp willen verlenen, durven dat vaak niet aan te bieden, omdat zij bang zijn de ander voor het hoofd te stoten (handelingsverlegenheid). Het aanbieden van hulp kan als inbreuk in de autonomie worden ervaren door de hulpbehoevende. De hulpbehoevende krijgt hierdoor niet de hulp die hij of zij nodig heeft. Vraagverlegenheid wordt versterkt, zo geeft men aan, door de maatschappelijke nadruk op autonomie en zelfredzaamheid. Hulp vragen wordt ervaren als het afgeven van een brevet van onvermogen. Vraagverlegenheid heeft ook te maken met balans tussen vragen en geven. Mensen die hulp vragen willen de hulp (later) als het ware terug betalen door hulp te bieden. Maar het nastreven van deze balans wordt moeilijker naarmate men ouder

wordt en mogelijk juist meer hulp nodig heeft. Op buurtniveau speelt mogelijk eveneens mee dat mensen het niet altijd prettig vinden dat een buurtgenoot bij hen achter de voordeur kijkt. Tegen iemand die je ook in het dagelijks leven regelmatig tegenkomt is het tonen van je kwetsbaarheid niet prettig.

Werkzame bestanddelen

Zoals gezegd de ene wijk is de andere niet. Het is van belang een goede match te vinden tussen aard en methodiek van een buurtthulpproject en de aard van de buurt. Wanneer er meer zicht is op het karakter van de buurt en (potentiële) vraag naar en aanbod van hulp- en dienstverlening in een wijk zijn er globaal drie vormen van matching mogelijk: meer klassiek, op basis van digitale koppeling en op basis van lidmaatschap (zie kader). In het komend onderzoek probeert MOVISIE meer zicht te krijgen of naast dit type matching ook andere vormen ontwikkeld worden, en op welke wijze je kunt bepalen welke vorm het meest succesvol past bij het karakter van de buurt in de zin van omvang, samenstelling (van leeftijden tot leefstijlen) en vraag en aanbod van hulp- en dienstverlening.

Chris Veldhuysen is redacteur van mo/samenlevingsopbouw

Buurthulp – drie typen

Klassieke buurthulp

Buurtgenoten spreken elkaar aan op hun onderlinge betrokkenheid. Ze kunnen zich met hun hulpvraag of aanbod melden op een locatie in de buurt of wijk. Daar helpt een coördinator of makelaar hen met het vinden van een match.

Op basis van digitale koppeling

Technische hulpmiddelen als een website of een telefooncentrale staan meer centraal bij het koppelen van vraag en aanbod.

Op basis van lidmaatschap

Mensen zijn (betalend) lid van een organisatie. Dat kan gaan om een kleine lidmaatschapsbijdrage of om onderlinge betalingen. Door de 'zakelijke overeenkomst' voelen gebruikers zich minder afhankelijk en is de relatie gelijkwaardiger.

MBO bindt buurt en bedrijf

Tekst

Stefanie Lap

Fotografie

© MOVISIE

De overheid bezuinigt en bedrijven verbinden zich steeds meer met het idee van Maatschappelijk Betrokken Ondernemen (MBO). Een ontwikkeling die volop kansen biedt voor organisaties en personen die met die bedrijven willen samenwerken, zo valt te concluderen uit onderzoek van MOVISIE en MVO Nederland.

Tijden veranderen. De overheid bezuinigt drastisch op de welzijnssector. Organisaties worden zo gedwongen andere bronnen aan te boren om hun activiteiten te kunnen blijven financieren en om hun voortbestaan veilig te stellen. Bedrijven zijn de afgelopen jaren in toenemende mate geïnteresseerd geraakt in Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en Maatschappelijk Betrokken Ondernemen. Hoewel de veranderingen op het eerste gezicht ongunstig lijken, bieden ze ook kansen. Kans op vernieuwing en alternatieve samenwerkingsverbanden. MOVISIE en MVO Nederland deden onderzoek naar de drijfveren van bedrijven om zich voor de maatschappij in te zetten, de manier waarop zij dit doen en voor wie zij het doen. Daaruit valt te concluderen: welzijnsorganisaties en bedrijven hebben elkaar iets te bieden. Maatschappelijk Betrokken Ondernemen is net als Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen een manier voor bedrijven om zich in te zetten voor de maatschappij. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) gaat over de verantwoordelijkheid die bedrijven hebben om rekening te houden met de ecologische, sociale en (indirecte) economische gevolgen van hun bedrijfsvoering. Onder andere kinderarbeid, duurzaam produceren, milieu en eerlijke handel zijn vaak gehoorde thema's binnen MVO. Bedrijven zijn door de overheid verplicht om in hun jaarverslag verantwoording hierover af te

leggen.

Maatschappelijk *Betrokken* Ondernemen (MBO) gaat over bedrijven als deelnemers aan de samenleving waarin zij opereren. Bedrijven en de samenleving zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Activiteiten van bedrijven hebben effect op de samenleving en zij hebben daarom baat bij het goed functioneren hiervan. Door invulling te geven aan MBO kunnen bedrijven een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van de (lokale) samenleving en eventueel de negatieve effecten die zij op de samenleving hebben verzachten of compenseren. Zo kunnen zij geld doneren aan een maatschappelijke organisatie of ideeëel doel, zonder financiële tegenprestatie computers en IT-apparatuur aan een buurthuis ter beschikking stellen of medewerkers om niet les laten geven op scholen over bijvoorbeeld omgaan met geld.

Vijf M's

Er zijn oneindig veel manieren om inhoud te geven aan MBO. Om onderscheid te maken wordt er van de vijf M's gesproken: Munten, Mensen, Massa, Middelen en Media. Bij 'Munten' draait het om geldelijke donaties of sponsoring. Bij 'Mensen' gaat het om het inzetten van medewerkers om arbeid te verrichten of kennis en kunde (expertise) te leveren. 'Massa' is de ondersteuning door bedrijven in de vorm van lobby of het beschikbaar stellen van netwerken. Onder 'Middelen' worden fysieke goederen, producten, faciliteiten of concrete

Onderzoek (vervolg)

diensten in natura gerekend. Met 'Media' wordt bedoeld het laten meeliften van de maatschappelijke partner(s) op bestaande media uitingen van het bedrijf.

In de praktijk is de inzet van een bedrijf vaak een combinatie van de verschillende M's. Bedrijven kunnen in ruil voor hun inzet een wederdienst van de ontvangende partij vragen. Dit kan variëren van naamvermelding tot het gebruik maken van de specifieke expertise van de maatschappelijke partner.

Toenemend belang

Met het toenemende belang van MBO en de mogelijkheden die het biedt, groeit de noodzaak voor bedrijven om MBO meer gericht vorm te geven. Ten eerste doen bedrijven dit door MBO op een professionelere manier te organiseren. Veel grootbedrijven en multinationals gaan al zeer plan- en beleidsmatig te werk. Diverse van hen, zoals Delta Lloyd, Rabobank en ABN-Amro hebben een 'corporate foundation' opgericht. Deze foundations zijn verantwoordelijk voor het ontwikkelen, coördineren en uitvoeren van MBO-activiteiten van het bedrijf. Zij verbinden zich vaak voor langere tijd aan een specifiek doel of maatschappelijke organisatie. Daarbij worden aanzienlijke bedragen en/of expertise ter beschikking gesteld of uitgeruild tegen tegenprestaties. Ten tweede gaan bedrijven MBO een steeds meer strategische invulling geven. Zij brengen MBO-initiatieven in verband met bedrijfsdoelstellingen en zoeken naar de economische meerwaarde ervan. Ook zullen zij meer focus aanbrengen door te kiezen voor bepaalde sociale thema's of maatschappelijke doelgroepen. Zij zullen aansluiting zoeken bij de eigen kernactiviteiten, de markten die worden bediend of de competenties die aanwezig zijn binnen het bedrijf.

Uit onderzoek blijkt dat tweederde van de MKB-bedrijven een lokale of regionale focus heeft. Een derde van de grootbedrijven en multinationals heeft sterke aandacht voor mensen in de omgeving van het bedrijf die in

achterstandssituaties verkeren en hulp nodig hebben.

Onder andere veiligheid, sociale samenhang en de aanwezigheid van voorzieningen bepalen de leefbaarheid van een wijk, stad of dorp. Leefbaarheid – opgevat als 'de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld' - heeft direct invloed op het succes van een onderneming. Een onderneming die in een zwakke wijk is gevestigd, zal veel problemen rond overlast, verloedering en leegstand ondervinden. Deze problemen zorgen ervoor dat ondernemers de wijk verlaten, beperken de overlevingskans van achterblijvers en hebben een remmende werking op groeimogelijkheden. Investerings in de leefbaarheid van wijken om de vestigingscondities voor bedrijven te verbeteren zijn vanuit economisch oogpunt 'heilzaam'. Niet alleen bewoners, maar ook bedrijven hebben baat bij een betere leefbaarheid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de grootste groep MKB-bedrijven zich focust op MBO-projecten in eigen wijk of plaats. Ook ruim een derde van de grootbedrijven en multinationals kiest voor lokale projecten.

Kansen

Eén conclusie dringt zich op: er liggen volop kansen voor organisaties en personen die met bedrijven willen samenwerken. Dit geldt zowel voor het midden- en kleinbedrijf als voor grotere ondernemingen en multinationals. Het slim benutten van deze potentie is de belangrijkste uitdaging voor de toekomst. Inzet is om een situatie te creëren die beide partijen structureel voordeel biedt. De kunst is om de onderlinge samenwerking zó handen en voeten te geven dat economische en sociale ontwikkeling op lokaal niveau en in wijken op een productieve wijze met elkaar wordt verbonden. Wil deze ambitie waargemaakt worden, dan is het nodig dat vanuit de sociale sector en door groepen burgers op fantasievolle wijze en op een breed front van de mogelijkheden

gebruik wordt gemaakt. Zo gezien staan we nog aan het begin van een veelbelovende ontwikkeling.

Stefanie Lap is medewerker van MOVISIE

Omvang en waarde MBO

In 2010 gaf meer dan de helft (55 procent) van de MKB-bedrijven (bedrijven met honderd of minder werknemers) aan MBO-activiteiten te ondernemen. 90 procent van deze bedrijven investeert maximaal vijfduizend euro per jaar in MBO; bijna een derde geeft jaarlijks tienduizend euro er aan uit. Gezamenlijk investeerden zij circa 1,75 miljard euro in maatschappelijke projecten. In de winter van 2002-2003 mat de Ondernemerschapsmonitor van EZ nog een betrokkenheid van 23 procent van het MKB en 45 procent van grote bedrijven en multinationals. Er is geen recent onderzoek gedaan naar de mate van betrokkenheid of de MBO-uitgaven van grootbedrijven en multinationals, maar het ligt in de lijn van de verwachting dat ook hier een flinke stijging te zien is.

Bronnen: Kansen voor open doel, Swart, Moratis, Bertens, Lap, 2010 en Onderzoeksrapport verkenning MBO in Nederland, ABN AMRO, 2011.

Waarom bedrijven maatschappelijk betrokken ondernemen

Uit diverse onderzoeken blijkt dat veel bedrijven vinden dat het hun verantwoordelijkheid is om een bijdrage aan de samenleving te leveren (MBO omdat het hoort). Anderen zijn van mening dat het inspirerend en leuk is om dit te doen (MBO omdat het inspireert). MBO kan bovendien op diverse manieren bijdragen aan het succes van een bedrijf (MBO omdat het loont). Bijvoorbeeld door het realiseren van doelstellingen op het gebied van human resources, marketing, communicatie en PR. MBO kan bijdragen aan de identiteit van het bedrijf, het vergroten van de reputatie of aan de profilering als aantrekkelijke werkgever. Ook is er steeds meer druk van buitenaf om invulling te geven aan MBO (MBO omdat het moet). Bijvoorbeeld via wet- en regelgeving, verwachtingen van de samenleving of overheden die bij aanbestedingen eisen dat bedrijven een kans bieden aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De motivaties voor MBO zijn dan ook vaak een combinatie van idealen en verantwoordelijkheden enerzijds en zakelijke overwegingen anderzijds.

Keuze voor sociale thema's

MKB Bedrijven

	%
Leren (onderwijs, opleiding)	22,6 procent
Werken (arbeidsparticipatie)	20,4 procent
Leven (welzijn, participatie, zelfredzaamheid)	19,6 procent
Zorgen (zorg en gezondheid)	14,1 procent
Bewegen (sport en spel)	10 procent

Grootbedrijven en multinationals

	%
Onderwijs	21 procent
Welzijn	24 procent
Gezondheid/voeding	21 procent

Bronnen: Nationale MBO Monitor, digitale versie respondenten
t/m 31 oktober 2011. N=113, Onderzoeksrapport verkenning
MBO in Nederland ABN AMRO, 2011

MKB Bedrijven

	%
Jongeren	17,7 procent
Ouderen	14 procent
Kinderen	13,4 procent
Mensen met een verstandelijke beperking	11,8 procent
Mensen met een lichamelijke beperking	11,2 procent
Mensen met een niet-Nederlandse afkomst	9,9 procent
Mensen met een psychische beperking	7,8 procent
Mensen met meervoudige problematiek	6,2 procent

Grootbedrijven en multinationals

	%
Kinderen, jeugd en jongeren:	47 procent
Mensen in de omgeving van het bedrijf, met name aandacht voor mensen in achterstandssituaties die, in de brede zin van het woord, hulp nodig hebben:	33 procent

Bronnen: Nationale MBO Monitor, digitale versie respondenten
t/m 31 oktober 2011. N=113, Onderzoeksrapport verkenning
MBO in Nederland ABN AMRO, 2011

Interessante projecten

Nationaal Stimuleringsprogramma MBO

Op initiatief van MOVISIE, MVO Nederland, VWS en een aantal koplopers uit het bedrijfsleven startte MVO Nederland in de zomer van 2009 het Nationaal Stimuleringsprogramma MBO. Het programma is gericht op de stimulering en professionalisering van MBO en werknemersvrijwilligerswerk in Nederland en loopt tot de zomer van 2012.

Maatschappelijke beursvloer

Op een maatschappelijke beursvloer vindt handel plaats in vraag en aanbod van vrijwilligerswerk in de breedste zin. Vragen uit het veld worden ter plekke gekoppeld aan aanbod vanuit het bedrijfsleven. Voor een overzicht van beursvloeren zie: www.beursvloer.com

NL Doet

NL Doet, voorheen Make a Difference Day, is een landelijk, jaarlijks terugkerend evenement waarbij 'iedereen' wordt opgeroepen een of twee dagen vrijwilligerswerk te doen. www.nldoet.nl

MBO in bedrijf

Deze gids met MBO-cases toont de maatschappelijke urgentie van sociale vraagstukken op het terrein van wonen, zorgen, bewegen, werken, leven en leren. In zes inspirerende praktijkcases laten we zien hoe bedrijven met die vraagstukken aan de gang gaan. Gratis te downloaden via www.movisie.nl

Natuur in bedrijf

Deze webpublicatie helpt natuur- en landschapsorganisaties hun wensen richting bedrijven helder te formuleren. Aan de hand van praktische tips, praktijkvoorbeelden en verdiepingsmateriaal kun je aan de slag. Deze webpublicatie is bedoeld voor medewerkers, op zowel leidinggevend als op uitvoerend niveau en vrijwilligers van natuur- en landschapsorganisaties. Gratis te downloaden via www.movisie.nl

COACH2BE

COACH2B is een nationaal stimuleringsprogramma voor coaching en mentoring door vrijwilligers uit het bedrijfsleven, overheid en non-profitinstellingen. De doelgroep is: jongeren die buiten de boot (dreigen te) vallen binnen onderwijs en arbeidsmarkt. www.coach2be.nl

De Nationale MBO-monitor

Deze monitor meet Maatschappelijk Betrokken Ondernemen in Nederland. De eerste resultaten van het panelonderzoek onder tweeduizend MKB-bedrijven zijn inmiddels gepubliceerd. Daarnaast is er een digitaal meetinstrument waarmee bedrijven, maatschappelijke organisaties én gemeenten zelf de kwaliteit en kwantiteit van MBO kunnen meten: www.nationalembomonitor.nl. De monitor is ontwikkeld door MOVISIE en MVO Nederland.

Dubbel Genieten

Dubbel Genieten verbindt cliënten van maatschappelijke organisaties met werknemersvrijwilligers en scholieren in het kader van Maatschappelijke stages. www.dubbelgenieten.nl

Intermediairs in Betrokken Ondernemen

De Intermediair adviseert en ondersteunt in het vinden van succesvolle samenwerkingspartners bij MBO. www.nationaalplatformmbo.nl

Kansen voor open doel

Publicatie met de eerste uitkomsten van de Nationale MBO Monitor, een panelonderzoek onder bijna tweeduizend Nederlandse MKB-bedrijven. Deze Monitor brengt voor het eerst maatschappelijk betrokken ondernemen (MBO) in de volle breedte en onder alle betrokken partijen gestructureerd in kaart. Gratis te downloaden via www.movisie.nl

Zaken doen met bedrijven

Het aangaan van een samenwerking met een bedrijf kan een goede business zijn. Het biedt toegang tot nieuwe vrijwilligers, middelen, training, kennis, faciliteiten, donaties en opent nieuwe deuren. Gratis te downloaden via www.movisie.nl

Wel society Simulator

De Wellsociety Simulator is een managementsimulatie op het gebied van maatschappelijk betrokken ondernemen (MBO). www.wellsocietysimulator.com

Wellventure Monitor

De Wellventure Monitor™ maakt duidelijk wat het effect is van maatschappelijk betrokken ondernemen.

Congres Woonservicegebieden

Verbinden van Wonen, Zorg en Welzijn in de Wijk

Tijdens dit congres komt het hele scala aan vragen rond woonservicegebieden aan de orde. Wat zijn de effecten van woonservicegebieden? Hoe zijn burgers te betrekken bij de ontwikkelingen in de wijk? Hoe is participatie te bevorderen en eenzaamheid te voorkomen? Hoe zorgen we dat gebiedsgerichte samenwerking blijft functioneren in een concurrerende omgeving? Wat zijn succes- en faalfactoren?

Naast een plenair programma kunnen deelnemers drie workshopsessies kiezen uit verschillende onderwerpen. Thema's zijn bijvoorbeeld: samenwerken in de wijk, ontmoetingsplekken in de wijk, betrekken van burgers, woningaanpassingen en wijk economie, veiligheid en toekomst.

Wanneer

20 maart

Waar

NBC, Blokhoeve 1 te Nieuwegein

Meer informatie:

www.sev.nl;
www.studiearena.nl;
www.anderszorgen.nl

Workshop

Gebiedsontwikkeling in tijden van crisis

Ruimtelijke ordening in Nederland stond lang in het teken van groei, maar nu is er sprake van stagnatie en zelfs krimp. De traditionele overheidssturing, met een grote rol voor gemeenten in gebiedsontwikkeling, blijkt in een situatie van geringe economische groei en een onzekere toekomstige vraag, onvoldoende effectief. Tegelijkertijd doet zich de vraag voor of de Nederlandse ruimtelijke ordening zich in de toekomst nog wel zelf kan bedruipen. Het lijkt onvermijdelijk dat steden op zoek moeten naar alternatieve financiële strategieën voor gebiedsontwikkeling. Daarbij kunnen de Nederlandse steden veel leren van de buitenlandse praktijk.

Wanneer

15 mei en 12 juni

Waar

Nicis Institute,
Den Haag

Meer informatie:

www.nicis.nl

Studiereis

Statusverhoging Rotterdam-Zuid

Met Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (vervolg van Pact op Zuid) moet Rotterdam-Zuid over twintig jaar een spectaculaire kwaliteitssprong hebben gemaakt, en zijn uitgegroeid tot een woongebied waar ook mensen met midden- en hogere inkomens zich vestigen. SEV organiseert een tweedaagse studiereis langs de meest beloftevolle en kansrijke (kleinschalige) locaties in de drie Rotterdamse deelgemeenten op Zuid: Charlois, Feijenoord en IJsselmonde. Daar zien de deelnemers plekken waar gentrificatie heeft plaatsgevonden, of waar inspanningen worden verricht om het gebied aantrekkelijk te maken voor mensen uit hogere welstandsklassen. Ze gaan op zoek naar gebieden die kansen bieden voor een kwaliteitssprong, en naar de factoren die een rol spelen bij het stimuleren en uitlokken van gentrificering.

Wanneer

8 en 9 maart

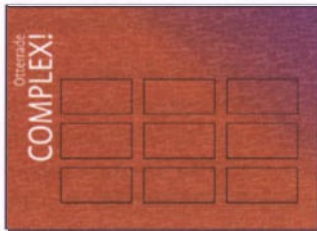
Waar

Rotterdam-Zuid

Meer informatie:

www.sev.nl

Otterade complex

De Gemeente Den Haag, woningcorporatie Vestia en Stichting Boog werkten drie jaar samen om het particuliere complex 'Otterade' in de wijk Bouwlust een beter aanzien te geven. In een brochure wordt de gemeenschappelijke aanpak beschreven en worden lessen getrokken. Er werd met in totaal twintig betrokkenen gesproken.

Otterade complex! Particulier eigendom uit het slop. Den Haag, 2011. Gratis te downloaden via: <http://donatevanbruggen.wordpress.com/>

Spanningen in de buurt

In deze conferentiebundel is aandacht voor de rol van de burgemeester bij spanningen in de buurt. Nol Kleijngeld, burgemeester van Waalwijk, doet verslag van zijn

ervaringen als burgemeester. Rob Witte, van IVA Beleidsonderzoek en Advies in Tilburg, geeft commentaar op de bevindingen van burgemeester Kleijngeld. Piet van Reenen, hoogleraar Politie en Mensenrechten aan de Universiteit Utrecht en consultant, beschouwt het groot- en kleinschalige optreden van de politie. Guus Meershoek, lector Politiegeschiedenis aan de Politieacademie en docent aan de Universiteit Twente, bespiegelt de observaties van Piet van Reenen. Lianne Kleijer-Kool, Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen aan de Universiteit Utrecht, analyseert de mogelijke rol van etniciteit bij spanningen in de buurt. Een belangrijk punt in de beschouwing van Auke van Dijk, beleidsadviseur van de regiopolitie Amsterdam-Amstelland, is dat de politie in het kader van haar horizontale verantwoording verbindingen met lokale gemeenschappen dient te leggen. Etniciteit hoeft daarbij niet centraal te staan, maar mag ook geen

belemmerende factor zijn. Tot slot vraagt Hans Moors van IVA Beleidsonderzoek en Advies aan de Universiteit van Tilburg zich af of we nu weten wat Spanningen in de buurt eigenlijk zijn.

Spanningen in de buurt. Redactie: Lodewijk Gunther Moor, Hans Moors en Rob Witte. Den Haag, 2012. Uitgave: Stichting SMVP Producties. ISBN: 978-90-73822-18-4. Gratis download: www.smvp.nl/.

De sociale staat van Nederland

Hoe staan Nederland en de Nederlanders er in 2011 voor

en welke veranderingen in de kwaliteit van leven deden zich de afgelopen tien jaar voor? Opleidingsniveau blijkt een sterke voorspeller te zijn van (verschillen in) de leefsituatie van mensen. Burgers zijn somber gestemd over de toekomst van Nederland en tegelijk onbezorgd over de eigen financiële toekomst. Andere bevindingen zijn dat de sociale ongelijkheid in Nederland hardnekkig is, dat laagopgeleiden minder grip op het eigen leven hebben en dat ongezonde leefstijlen tamelijk wijdverbreid zijn. Er bestaat nog altijd een grote bereidheid om voor elkaar te zorgen en veel Nederlanders zijn ook sociaal actief. Dit laat onverlet dat er ook flink wat sociaal geïsoleerden zijn.

De Sociale Staat van Nederland 2011. Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Mariëlle Cloin en Evert Pommer (red.). Sociaal en Cultureel Planbureau, november 2011. ISBN 978 90 377 0558 4. Te bestellen of downloaden via: www.scp.nl.

Handboek publiek management

Dat publieke organisaties bedrijfsmatig moeten werken, resultaten moeten boeken en hun prestaties moeten meten, daar is niks mis mee. In het zojuist verschenen handboek wordt 'state of the art' kennis bijeen gebracht over publiek management. Prestatiemeting en ketensamenwerking zijn in de ogen van de auteurs relevant, maar zeker niet zaligmakend. Modern management in de publieke sector vergt het behendig op elkaar betrekken van prestaties, primaire processen en politiek.

Handboek publiek management. Redacteuren: Mirko Noordegraaf, Karin Geuijen en Albert Meijer. Boom Lemma uitgevers, 2011. ISBN 978 90 5931 717 8. Paperback, 472 pagina's, € 36,00. Ook verkrijgbaar als E-book.

Actief burgerschap in Drentse dorpen

In deze evaluatie wordt de schijnwerper gericht op kleine dorpen als Huis ter Heide, Gasteren, Echten, Hooghalen en Schoonloo. Dit zijn kleine gemeenschappen met enkele honderden tot ruim duizend inwoners. Deze dorpen kunnen worden gezien als 'de kraamkamer van het nabuurschap'. De vanzelfsprekende zorg voor elkaar en voor het dorp staat echter ook hier onder druk. De conclusie is: "Zelfs in deze kleine gemeenschappen komt actief burgerschap niet automatisch tot stand. Er moet permanent aan gewerkt worden met lichte, speelse interventies. Maar daarmee boor je dan ook een groot potentieel aan bewonersinzet en – talent aan."

Actief burgerschap in Drentse dorpen. Evaluatie.
Auteur: Thaddeus Müller. Rotterdam, januari 2012 Uitgave: Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting. Zie: www.sev.nl.

Informele groepen

Dit is de tijd van kleinschalige, losse en informele verbanden. Via een rondgang door de literatuur en bespreking van uiteenlopende soorten informele groepen - van informele sportclubjes en leesgroepen tot buurttuingroepen en lotgenotencontactgroepen - wordt een indruk gegeven van de heterogeniteit en veelvormigheid van dit vaak onzichtbare deel van de civil society.

Informele groepen. Verkenningen van eigentijdse bronnen van sociale cohesie, Esther

van den Berg, Pepijn van Houwelingen en Joep de Hart (red.), Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, maart 2011, ISBN 978 90 377 0527 0, prijs €23,50.

Meesterschap in het sociaal werk

Deze bundel is een verzameling artikelen van afgestudeerde masters social work en opleiders aan de hogeschool van Amsterdam, Arnhem en Nijmegen. Er wordt ingezoomd op de verschillende professionele rollen van masters, op de uitvoeringspraktijk en op de methodische aanpak. Interessant is dat ook de positionering van de sociaal werker binnen organisaties aan de orde komt en de legitimering van het beroep in het publieke debat. Marc Räckers gaat in op de rol van de professional als sociaal verbindingsmakelaar. Hans van Ewijk, hoogleraar Maatschappelijk Werk aan de Universiteit voor Humanistiek

in Utrecht, schreef een epiloog.

Tips

• Rooilijn bracht een **special uit over gebiedsontwikkeling.** Rooilijn is een tijdschrift voor wetenschap en beleid in de ruimtelijke ordening: www.rooilijn.nl. Prijs: €7.50.

• **Meesterschap in het sociaal werk** Over kennisontwikkeling en praktijkverbetering voor het vak en de organisatie. Redactie: Mariël van Pelt, Marc Hoijtink, Hans Oostrik, Marc Räckers. SWP, Amsterdam, 2011. ISBN 978 90 8850 192 0. Prijs: €22.90.

• **Terug naar de stad** Geografisch portret van Amsterdam. Auteur: Jos Gadet. SUN/Trancy, Amsterdam, 2011. ISBN: 9789461054289. Prijs: €19.95.

Gestuurd mengen

De tijd van naïeve idealen over gemengde wijken is passé. We weten en erkennen nu dat de meeste mensen kiezen voor wonen met gelijkgestemden. Tegelijkertijd is het mengingsideaal nog springlevend. Het is de kunst om ondogmatische mengingstrategieën te bedenken en in de praktijk werkzaam te laten zijn. De kern van het rapport bevat tien statements over slimme menging..

Gestuurd mengen. Een zoektocht naar interessante en kansrijke experimenten. Auteurs: Anne van Grinsven en Arjen Zandstra (RIGO). Rotterdam, oktober 2011. Uitgave: Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting. Downloaden op www.sev.nl

Teun Hofmeijer

Opbouwwerker Impuls Oldenzaal en bestuurslid van Code 2.0, beroepsvereniging voor opbouwwerkers en wijkontwikkelaars

Nooit meer goed

Een grijze, koude woensdagochtend in Ede en dito conferentieoord. Net uit de mist, nog beroerd van het snelwegontbijt en meteen al moeten steggelen met de organisatie over parkeermunten. Straks honderden vakgenoten om me heen en ik ruik mezelf: koffie en sigaretten. Waar is de pepermint? Nog op de keukentafel. Diepe zucht. Deze dag komt niet meer goed.

Had bij de afrit op de A12 het gaspedaal gewoon diep moeten intrappen. Maar toch zit ik netjes op een schouwburgstoel bij de aftrap van weer een Wmo-congres. Pieter Hilhorst is lekker op dreef en jakkert het podium over. De dynamische dagvoorzitter klimt over rijen stoelen en duwt zijn microfoon onder de neus van nietsvermoedende congresgangers: "Meneer, u bent ook tegen die PGB-maatregel, of niet!" Dezelfde vraag als vorige maand. Deze dag komt echt niet meer goed.

Gelukkig is een topambtenaar van VWS begonnen aan een toespraak vanachter een kansel. Peptalk door een bobo; een mooie kans om onderuit te zakken en weer tot mezelf te komen. "Toen ik een aantal jaar geleden begon, ben ik enorm geschrokken van de belabberde staat waarin het welzijnswerk verkeerde. Echt geschrokken jongens!", klinkt het streng vanaf het podium. Ik kreun. De sector doodgooien met verantwoordingen, papier en aanbestedingen en dan de zwarte piet van het falen doorschuiven.

Het komt definitief niet meer goed vandaag. Mijn vakbroeders in de zaal kijken stoïcijns voor zich uit. Misschien denken ze dat dit verhaal niet over hen gaat. Bij mij steekt in ieder geval een venijnige migraine de kop op. Die aandoening maakt dat elk woord van de spreker klinkt als een soort gekwaak: "Maar dankzij het ministerie jongens... gaat het anno 2012 al een stuk beter...de sector omarmt 'welzijn nieuwe stijl'...hier en daar wordt er zelfs geïnnoveerd... kwaak...kwaak, kwaak."

Op goede dagen had ik mijn mond gehouden. Maar aangezien vandaag niet slechter kan, klim ik na de toespraak het podium op. Zonder plan, zonder tekst. Pieter Hilhorst drukt enthousiast een microfoon in mijn gezicht. Kloppende slapen, natte handpalmen. "Mevrouw de ambtenaar, uw toon staat mij niet aan", hakkelt ik. Het is het enige samenhangende wat ik kan uitbrengen. Desondanks applaudisseert de zaal. Blijkbaar had de VWS bobo hen wel degelijk geraakt, maar waren ze te laf om collectief 'Boe!' te roepen.

"Nee, het komt nooit meer goed met ons", verzucht ik terwijl ik even later met mijn auto de parkeerplaats af scheur. Oostwaarts de mist in. Ter hoogte van Deventer is die zo dik geworden dat de rode lichten van de auto's voor me vervagen. Ik ben alleen. En totaal leeg. Deze dag moet stoppen. Gas. Meer gas.

